

Univerzita Karlova v Praze

Husitská teologická fakulta

Bakalářská práce

Kyberšikana jako fenomén současnosti

Cyberbullying as a contemporary phenomenon

Vedoucí práce:

PaedDr. Mgr. Hana Žáčková

Autor:

Klára Pálková

2014

Na tomto místě bych ráda poděkovala PaedDr. Mgr. Haně Žáčkové za odborné vedení a cenné rady, které mi poskytovala po dobu vzniku této bakalářské práce.

Svým podpisem prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci s názvem „Šikana jako fenomén současnosti“ vypracovala samostatně a výhradně s použitím uvedené literatury na konci této práce. Současně dávám svolení k tomu, aby tato bakalářská práce byla umístěna v Ústřední knihovně UK a používána ke studijním účelům.

V dne

Podpis

Anotace

Bakalářská práce je zaměřená na kyberšikanu jako nebezpečný fenomén současnosti.

Teoretická část je zaměřená na vysvětlení rozdílů v pojmech kyberšikana a tradiční šikana, rovněž jsou zde zmíněny různá dělení kyberšikany.

V praktické části se nachází naplnění cíle této bakalářské práce, kterým je zjištění, jestli náhodně oslovení respondenti znají význam pojmu kyberšikana, a zda-li se oslovení s kyberšikanou osobně nebo u svých blízkých setkali.

Zakončení této práce obsahuje shrnutí získaných výsledků z dotazníkového šetření, návrh řešení a doporučení pro zlepšení informovanosti o této problematice.

Klíčová slova

Kyberšikana, tradiční šikana, kyberprostor, internet, moderní a komunikační technologie, agresor, oběť, děti, mladiství.

Anotation

The bachelor's thesis is focused on cyberbullying as a recent phenomenon.

Its theoretical section defines the difference between traditional bullying and cyberbullying, and also various categories of cyberbullying are mentioned in this section.

The practical section of my bachelor's thesis explores if respondents, who are chosen at random, are familiar with the word cyberbullying, how they define cyberbullying and what other terms they use to describe it, and if they have ever experienced some form of cyberbullying or their relatives have.

The end of thesis summarizes key findings of the survey, recommends effective ways to prevent or put a stop to cyberbullying, and suggests better education among the public.

Key words

Cyberbullying, traditional bullying, internet, modern electronic communications tools, offender, victim, children, teenagers.

Obsah

Úvod.....	8
1. Kyberšikana versus tradiční šikana	9
2. Definice kyberšikany	12
2.1 Typy kyberšikany	14
2.2 Příklady kyberagresorů	15
2.2.1 „Pomstychtivý andílek“	15
2.2.2 Bažící po moci	15
2.2.3 „Sprosté holky“	16
2.2.4 Neúmyslný kyberagresor	16
2.3 Specifika kyberšikany	16
2.3.1 Anonymita	17
2.3.2 Proměna agresora a oběti.....	17
2.3.3 Absence úniku	17
2.3.4 Absence fyzického násilí	17
2.3.5 Opakování útoku	18
2.3.6 Šíře publika.....	18
2.4 Způsoby kyberšikany	18
2.4.1 Webové stránky	19
2.4.2 Sociální sítě na internetu	19
2.4.3 Instant Messaging	19
2.4.4 E-mail	20
2.4.5 Chat.....	20
2.4.6 Blog	21
2.4.7 SMS	21
2.4.8 MMS.....	21
2.5 Formy kyberšikany	22
2.5.1 Flaming (provokování).....	22
2.5.2 Harrasment (obtěžování)	22
2.5.3 Kyberstalking (pronásledování)	22

2.5.4 Denigration (pomlouvání)	23
2.5.5 Impersonation (krádež identity)	23
2.5.6 Outing (zveřejňování cizího tajemství)	23
2.5.7 Exclusion (vyloučení).....	23
2.5.8 Happy slapping	23
2.5.9 Kybergrooming.....	23
3. Zásady bezpečí	27
3.1 Jak se chránit před kyberšikanou	27
3.2 Jak postupovat, když se staneme obětí kyberšikany	28
3.2.1 Ukončení komunikace	28
3.2.2 Blokování útočníka.....	28
3.2.3 Identifikace útočníka	29
3.2.4 Oznámení útoku.....	29
3.2.5 Další možnost odrazení útočníka.....	29
4. Projekty bojující proti kyberšikaně	30
4.1 Právní rámec kyberšikany.....	33
5. Zkušenosti s kyberšikanou	34
5.1 Kazuistika obětí kyberšikany – Tereza, 23 let.....	34
5.2 Dotazníkové šetření	36
5.3 Dosažené výsledky dotazníkového šetření	37
5.4 Shrnutí dosažených výsledků.....	47
Závěr	49
Seznam příloh	51
Seznam literatury	61

Seznam použitých zkratek

IM	Instant messaging (internetová služba, umožňující svým uživatelům sledovat, kteří jejich přátelé jsou právě připojeni, a dle potřeby jim posílat rychlé zprávy)
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
MMS	Multimedia Messaging Service (multimediální zpráva)
NCBI	Národní centrum bezpečného internetu
SMS	Short Message Service (krátká textová zpráva)

Úvod

Bakalářskou práci budu psát na téma „Kyberšikana jako fenomén současnosti“. Dlouho jsem přemýšlela, jaké téma si zvolit. Chtěla jsem zpracovat látku, která se dotýká všech věkových kategorií a společenských vrstev celé populace. Shodou okolností jsem viděla v televizi krátký dokument o kyberšikaně a toto téma mě zaujalo. Proto jsem k němu začala vyhledávat další informace. Zjistila jsem, že je to celosvětový problém, který se vlivem nových technologií šíří a narůstá. Pokud se o něm nebude mluvit a nebude se na něj v širším kontextu upozorňovat už ve školách, může to v budoucnu přinést mnohem větší problémy. Hlubší znalosti jsem získala až studiem a hledáním nových údajů právě pro bakalářskou práci.

Ve své práci budu vycházet z klasické, tradiční šikany, ale cílem bude kyberšikana jako taková, která bývá často podceňována. Zaměřím se zde na typy, formy a různé možnosti šíření kyberšikany. Součástí této práce bude také snaha představit způsoby, jak tomuto nebezpečí předcházet, upozornit na projekty, které bojují proti kyberšikaně a poukázat na absenci právního rámce kyberšikany.

V teoretické části použiji metodu deskripce a zároveň využiji odbornou literaturu. Praktickou část zaměřím na zkušenosti s kyberšikanou. Bude použito dotazníkové šetření.

První a druhá část bude orientována na teorii, hlavně na rozdíly v pojmech kyberšikana a šikana. Vysvětlím tyto dva pojmy a uvedu definice, typy, specifika, způsoby a formy kyberšikany.

Třetí část zaměřím na zásady bezpečí a na to, jak se před kyberšikanou chránit. Rovněž se zmíním o postupu při zasažení kyberšikanou (jak by se měla osoba zasažená kyberšikanou v této situaci zachovat).

Ve čtvrté části představím projekty bojující proti kyberšikaně (zmíním se o jednotlivých organizacích a stručně popíši jejich cíle) a zmíním, jak se k problematice staví česká legislativa.

V závěrečné části této práce předložím stavbu dotazníku, který bude zaměřen na zjištění, zda oslovení respondenti znají význam pojmu kyberšikana, a zda se s touto formou šikany setkali oni sami, nebo jejich blízcí. Vyplněné dotazníky zhodnotím na základě získaných informací od náhodně oslovených osob a navrhnou možné zlepšení, popřípadě nějaká doporučení k dané problematice.

1. Kyberšikana versus tradiční šikana

Myslím, že je nezbytné v mé práci zmínit také šikanu tradiční, protože obě – šikana i kyberšikana – spolu úzce souvisí a druhá z té první vychází.

Kyberšikana a šikana mají některé znaky společné, zejména psychickou stránkou šikany. U obou je hlavním cílem někomu ublížit. Kyberšikanu charakterizuje absence fyzického násilí, ale psychický nátlak je v ní zastoupen ve velké míře. Někdy se říká, že slovo nebolí, ale zpravidla tomu tak není. Psychické ubližování může mít na jedince často mnohem hlubší dopad než násilí fyzické. Kyberšikana nezřídka začíná jako tradiční šikana a jejich projevy se často prolínají a doplňují (Krejčí, 2010).

Jelikož jsem se dotkla tématu tradiční šikany, chtěla bych se u ní krátce pozastavit a zmínit, jak je v literatuře definována.

Pro tuto kapitolu jsem měla k dispozici publikace psychologů Pavla Říčana a Michala Koláře. Dílo Bolest šikanování od Michala Koláře se mi zdálo být pro můj stručný nástin tradiční šikany příliš podrobné, a proto jsem se rozhodla čerpat převážně z knih od Pavla Říčana. Ale jelikož Michal Kolář je významný specialista na tuto problematiku, nelze ho v mé práci, která se sice na tradiční šikanu přímo nezaměřuje, opomenout.

Jako nejvýstižnější vysvětlení pojmu šikana se mi zdá definice, kterou uvádí Říčan ve své knize Agresivita a šikana mezi dětmi: *„Šikanování říkáme tomu, když jedno dítě nebo skupina dětí říká jinému dítěti ošklivé a nepříjemné věci, bije je, kope, vyhrožuje mu, zamyká je v místnosti a podobně. Tyto incidenty se mohou často opakovat a pro šikanované dítě je obtížné, aby se samo ubránilo“* (Říčan, 1995, s. 26).

Dle Metodického pokynu ministra školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikany mezi žáky škol a školských zařízení č.j.24 246/2008-6 je šikanování: *„[...] jakékoliv chování, jehož záměrem je ublížit jedinci, ohrozit nebo zastrašovat jiného žáka, případně skupinu žáků. Je to cílené a obvykle opakované užití násilí jedincem nebo skupinou vůči jedinci či skupině žáků, kteří se neumí nebo z nejrůznějších důvodů nemohou bránit. Zahrnuje jak fyzické útoky v podobě bití, vydírání, loupeží, poškozování věcí druhé osobě, tak i útoky slovní v podobě nadávek, pomluv, vyhrožování či ponižování. Může mít i formu sexuálního obtěžování, až zneužívání. Šikana se projevuje i v nepřímé podobě jako nápadné přehlížení a ignorování žáka či žáků – třídní nebo jinou skupinou spolužáků. Nebezpečnost působení šikany spočívá zvláště v závažnosti, dlouhodobosti a nezřídka v celoživotních následcích*

na duševním a tělesném zdraví“ (viz. internetové zdroje).

Z těchto definic vyplývají hlavní znaky šikany a těmi jsou především záměrné ubližování, opakované projevy násilí a nepoměr sil – bezbrannost. Oběť je bezbranná tehdy, když se neumí, nebo z různých důvodů nedovede účinně ubránit. Nemusí se jednat pouze o fyzickou slabost, často to může být dáno charakterovými vlastnostmi oběti šikanování jako např. bázlivost, submisivita, izolovanost v kolektivu (Říčan, 1995).

Kolářova definice šikany se od již zmíněných v zásadě neliší. Na rozdíl od Pavla Říčana, Kolář rozpracovává teorii, jak můžeme na šikanu nahlížet. A to ze tří různých pohledů:

- **Šikanování jako nemocné čili patologické chování** – zde rozebírá konkrétní typy a formy agresí. Pro rozpoznání šikanování uvádí důležitost asymetrie sil mezi dvěma a více jedinci, kde ten silnější zneužívá toho slabšího.
- **Šikanování jako závislost** se týká vzájemného vztahu mezi agresorem a obětí. Vzniká mezi nimi určitá vazba – navzájem se potřebují. Tím, že agresor svou oběť ovládá a trýzní, dodává mu to pocit jisté nadřazenosti a absolutní moci. Přináší mu to pocit uspokojení a přichází na to, že svou oběť stále více potřebuje. Potupné stupňování ataků agresora oběť často vysílí a již není schopna se bránit a agresorovi podlehně. Kolář zde uvádí možnost přechodu až do extrémní formy závislosti, kdy dochází k identifikaci s agresorem – oběť svého útočníka poslouchá na slovo a zároveň ho považuje za svého kamaráda a vzhlíží k němu.
- **Šikanování jako porucha vztahů ve skupině** – tímto pohledem míní záměrný proces, který se vždy odehrává v nějakém určitém kontextu vztahů konkrétní skupiny (Kolář, 2001).

Každý z těchto rozměrů autor důkladně rozebírá a zmiňuje, jak je důležité toto teoretické dělení znát pro případné řešení konkrétních případů.

Nyní bych přešla k podobám šikany. Šikana zahrnuje jak přímé, tak i nepřímé formy agrese. Podle toho můžeme tedy rozlišit šikanu přímou a nepřímou (Říčan, Janošová, 2010).

Přímá šikana je rozmanitější. „Spočívá zejména:

- *v násilí všeho druhu - působením bolesti bitím, kopáním, bodáním, pálením atd., ponižující tělesná manipulace obnažováním, nucením sníst nebo vypít něco odporného, poškozování a brání osobních věcí*
- *ve slovním napadání - nadávkami, posměchem, urážením postiženého a jeho rodiny*
- *v zotročování, kdy je postižený hrozbami nebo bitím donucen konat něco ponižujícího nebo zakázaného, např. posluhovat svým „pánům“, ukrást pro ně něco v obchodě atd.“ (Říčan, Janošová, 2010, s. 21-22)*

Nepřímá šikana, nebo také psychická šikana, se vyznačuje sociální izolací (Říčan, Janošová, 2010). Spočívá ve vyloučení oběti z kolektivu, zahrnuje odmítnutí, ignoraci, šíření pomluv, ztrapnění či zesměšnění (Černá, 2013).

Přímá a nepřímá šikana se velmi často doplňují (Říčan, 1995).

Autoři, z jejichž prací jsem čerpala, se zabývají zejména školní šikanou, ale nutno podotknout, že šikanované nemusí být pouze děti. K tomuto druhu ubližování dochází i mezi dospělými, např. v zaměstnání mezi spolupracovníky, ve sportovním oddíle mezi sportovci, či ve vězení (Černá, 2013).

2. Definice kyberšikany

Kyberšikana je stále ještě poměrně novým fenoménem, který se začal rozvíjet a rozšiřovat spolu s novými technologiemi a s tím, jak se přístup k nim pro všechny, zejména pro děti a adolescenty, zjednodušil. Historie kyberšikany tedy čítá prozatím jen několik let (Černá, 2013). Dle Černé je: „[...] tento fenomén poměrně novou záležitostí, není doposud vědecky prozkoumán do takové šíře jako tradiční šikana a prozatím také neexistuje jednotná definice kyberšikany, kterou by odborníci používali jednotně napříč svými výzkumy. Důsledkem toho jsou mnohdy velmi odlišné výsledky jednotlivých výzkumů“ (Černá, 2013, s. 37).

Krejčí pod termínem míní: „[...] nebezpečné komunikační jevy realizované prostřednictvím informačních a komunikačních technologií (např. pomocí mobilních telefonů nebo služeb v rámci internetu), jež mají za následek ublížení nebo jiné poškození obětí“ (Krejčí, 2010, s. 3).

Celosvětová organizace StopCyberbullyin.org, která se zaměřuje na internetovou bezpečnost, definuje kyberšikanu jako: „[...] situaci, kdy dítě nebo dospívající opakovaně trápí, hrozí, pronásleduje, ponižuje, zesměšňuje nebo jinak ohrožuje další dítě nebo dospívajícího pomocí textových zpráv, e-mailů, IM nebo jakéhokoli jiného typu moderních komunikačních technologií“ (Hulanová, 2012, s. 37).

Rovněž bych chtěla zmínit definici z internetové encyklopedie Wikipedie, kterou zmiňují někteří autoři, např. konkrétně Veronika Krejčí ve své studii: „Kyberšikana (též kybernetická šikana, počítačová šikana či cyberbullying) je druh šikany, který využívá elektronické prostředky, jako jsou mobilní telefony, e-maily, pagery, internet, blogy a podobně. Řada jejích projevů může spadat do oblasti kriminálních činů. Její nejobvyklejší projevy představuje zasílání obtěžujících, urážejících či útočných e-mailů a SMS, vytváření stránek a blogů dehonestujících ostatní, popřípadě může kyberšikana sloužit k posilování klasických forem šikany, nejčastěji prostřednictvím nahrání scény na mobilní telefon a jejího následného rozeslání známým dotyčného, popřípadě vystavení na internetu. Zejména poslední varianta šikany může být extrémně nebezpečná, pokud se spojí s nějakou velmi ponižující situací. Takovéto zveřejnění ponižujících materiálů před obrovským množstvím lidí (které nejde vzít zpět), mnohonásobně zvyšuje utrpení a trauma oběti, což na ni může mít extrémně neblahý dopad“ (Krejčí, 2010, s. 3).

V tomto případě se mi zdá internetová encyklopedie Wikipedie relevantním zdrojem, jelikož je kyberšikana virtuální problém a odehrává v prostředí internetu.

Z předchozích definic je zřejmé, že se kyberšikana oproti tradiční šikaně „tváří v tvář“ odehrává výhradně v kyberprostoru.

Zde bych chtěla upřesnit pojem kyberprostor – míní se tím prostředí mimo fyzickou realitu, které nám umožňuje nepřetržitou propojenost s ostatními uživateli elektronických komunikačních technologií a neustálý přístup k informacím. Tento prostor se stal díky současné moderní a vyspělé době přirozenou součástí života (Černá, 2013).

Jak již bylo řečeno, k fyzickým útokům zde nedochází, ale je zde zahrnuta pouze psychická forma šikany. Mezi typické projevy kyberšikany, tudíž i psychické šikany, patří především ponižování, nadávání, vyhrožování, zastrašování, vydírání a pronásledování oběti. Tyto útoky mohou být díky vlastnostem virtuální reality mnohem intenzivnější a dlouhodobější, a z tohoto jednání se může posléze stát i masová zábava (Krejčí, 2010).

Toto nepřátelské, úmyslné a opakující se chování nemusí být pouze záměrem útočníka, ale i důsledkem nevhodného vtipu či nedomyšleného jednání z jeho strany. Oběť pak nemusí být poškozována pouze původním útočníkem, ale kýmkoliv jiným, kdo se v kyberprostoru pohybuje (Krejčí, 2010).

Ještě bych chtěla přidat poznámku k definici, kterou uvádí StopCyberbullyin.org. Jak jsme se mohli dočíst, nejsou ve světě pachateli a oběťmi kyberšikany pouze děti a mladiství. Pokud se podobné činnosti dopustí dospělí, či je její obětí, spadá to do jiné kategorie obtěžování, např. stalkingu, který je již považován za trestný čin. V České republice rozdělení podle věku pachatele a oběti zatím nemáme (Hulanová, 2012).

Vymezení kyberšikany je jistě velice důležité – vyplývají z něj důležité informace pro pochopení problematiky. Leckdy není ale úplně jednoduché rozeznat opravdové obtěžování, jež má závažné dopady na postižené, od pouze vrstevnického (přátelského) popichování. Toto „pošťuchování“ nemá za cíl někoho poškodit a ublížit mu, ale je to spíše jistá forma zábavy, či hry. Jak jsem již zmínila, hranici mezi pouhým škádlením a ubližující agresí často těžko rozpoznáme. Do té chvíle, kdy dítě nebo dospívající se tomuto jednání nebrání, bere situaci jako legraci a dochází zde k zpětné vazbě, je to vnímáno pouze jako hra. Pokud se ale jedná pouze o jednosměrný útok a dotyčný člověk vnímá tuto situaci jako nepřiměřenou, ponižující a není schopen se ubránit, je toto chování klasifikováno jako kyberšikana. Prvky, které určují tuto hranici, jsou tedy **nepříjemné pocity oběti** vycházející z úmyslného, nepřátelského a

ubližujícího chování ze strany agresora. Dále je to ***pocit bezmoci – mocenská nerovnováha***, kdy oběť není schopna svému agresorovi zamezit nepřetržitému přístupu k oběti. To je způsobeno tím, že v dnešní době se dospívající lidé neustále pohybují v kyberprostoru, a tak si je agresor může najít kdykoliv a kdekoliv. Posledním prvkem je ***jednosměrný útok***. Vše, co bylo v tomto odstavci řečeno, se samozřejmě týká i tradiční šikany. S rozdílem mocenské nerovnováhy, která je u šikany způsobena zejména fyzickou převahou agresora (Černá, 2013).

2.1 Typy kyberšikany

Kyberšikanu můžeme rozdělit analogicky, stejně jak tu klasickou, na dva typy podle charakteru útoku, a to na ***přímou a nepřímou***.

Pro kyberšikanu ***přímou*** je charakteristický přímý útok. Je zde konfrontace agresora a oběti - agresor zaútočí na oběť (Černá, 2013).

Vyznačuje se zejména:

- rozesíláním hanlivých, urážlivých a výhružných zpráv prostřednictvím mobilu, e-mailu nebo internetu
- posíláním obtěžujících, ponižujících a urážlivých karikaturních obrázků, fotografií nebo videí s cílem zesměšnit oběť
- pořizováním choullostivých fotografií, nebo videí oběti a jejich následné umístování na internetu, nebo šíření pomocí jiných komunikačních technologií (např. mobilní telefon)
- krádeží hesel a následným zneužitím virtuální identity oběti a vystupováním pod jejím jménem (Kavalír, 2009)

Pro ***nepřímou*** kyberšikanu, kterou lze spíše nalézt pod názvem kyberšikana v zastoupení, je typické, že nedochází k přímému střetu mezi útočníkem a obětí. Agresor využije k napadení oběti někoho jiného a on sám zdánlivě nic nepodnikne. Celou situaci jen sleduje a tiše přihlíží (Černá, 2013). Prostředník ovšem nemá vůbec ponětí, že je využit k obtěžování jiných lidí a tím se najednou stává nevědomým komplicem (Kavalír, 2009). Nejčastěji se jedná o vylučování uživatelů z online skupiny, chatovacích místností a podobně (Černá, 2013). Mohu uvést na příkladu, který ve své knize zmiňuje Alena Černá. Představme si situaci: „[...] kdy agresor využije služby internetového poskytovatele „upozornění“ (jde o upozornění na závadný obsah, zneužití účtu a podobně“ (Černá, 2013, s. 22).

Tlačítko „Upozornit“ nebo „Nahlásit“ potom slouží k upozornění provozovatelů služeb na člověka, který porušuje stanovená pravidla a chová se nevhodným způsobem (Černá, 2013). Černá to představuje takto: *„Administrátoři pak mají právo uživatele zablokovat, zrušit mu účet apod. Pokud agresor takto nahlásí nevinnou oběť, může dojít k situaci, kdy administrátoři zablokují oběť a odstříhnou ji tak od on-line aplikace či komunikace, která je pro ni důležitá“* (Černá, 2013, s. 22-23).

Někdy jsou nevědomými spoluviníky i rodiče obětí. Pokud kyberagresor dokáže nastolit takovou situaci, že to na první pohled vypadá, že oběť dělá něco špatně a její rodiče jsou o tom informováni, často své dítě potrestají (Kavalír, 2009).

2.2 Příklady kyberagresorů

Kavalír ve své příručce Kyberšikana a její prevence představuje čtyři osobnostní charakteristiky možných kyberagresorů a styly jejich útočení. Pro každého z nich je typický způsob, jakým kyberšikanu vykonávají.

2.2.1 „Pomstychtivý andílek“

Tento typ útočníka se za agresora vůbec nepovažuje. Vnímá sám sebe jako by napravoval „zlo“ a chránil sebe či okolí před něčím nežádoucím. U tohoto typu bývá zvykem, že si sám šikanou nebo kyberšikanou prošel a teď ubližuje stejným způsobem, jako bylo ubližováno jemu. Často je na svou oběť z nějakého důvodu našťvaný a svým chováním se jí chce pomstít. Motivací často bývá také ochrana šikanovaného kamaráda. Rozehrává hru v duchu „Zorro mstitel“, ale neuvědomuje si, že často celou situaci jenom zhoršuje. Většinou „pracují“ sami. Svěřují se maximálně nejbližším přátelům, kteří si myslí, že současný kyberagresor je vlastně sám obětí. Těmto „andílkům“ by bylo dobré dát vědět, že nemohou brát právo do svých rukou a že se chovají jako agresori, nikoliv jako zastánci dobra (Kavalír, 2009).

2.2.2 Bažící po moci

Pro některý typ kyberagresorů je důležité si dokazovat autoritu. Potřebují dávat najevo svoji sílu a pomocí vyvolaného strachu u ostatních se snaží ovládat druhé. Zpravidla tito agresori „bažící po moci“ vyhledávají pro svou činnost publikum – často složené z jejich přátel a spoluvrstevníků. Kyberšikana bez diváků by jim nepřinesla dostatečné uspokojení,

jelikož mají potřebu se svými negativními činy chlubit a vyvolat obdiv. Jestliže se jim žádné odezvy od okolí nedostane, své útoky zvyšují té doby, než se dostaví nějaká reakce. Často se i oni sami stávají obětí šikany tradiční. V kyberprostoru jsou chráněni a posilováni anonymitou, která jim dává odvalu takto jednat. Své oběti nevidí do tváře, a tím pádem si málokdy uvědomí závažnost a důsledky svých činů (Kavalír, 2009).

2.2.3 „Sprosté holky“

V tomto případě se stávají agresory převážně dívky, jež nevědí, jak smysluplně trávit svůj volný čas. Jsou znuděné a hledají zábavu, kterou nalézají v ubližování a ponižování druhých. Jejich oběťmi se častěji stávají jiná děvčata, výjimkou ovšem nejsou ani chlapci. Kyberšikanování těchto dívek probíhá ve skupině. Děvčata se scházejí na různých místech, kde vymýšlejí a plánují jak spáchat další „útok“. Také tato skupina agresorů vyžaduje pozornost diváků. Potřebují, aby se o nich vědělo, co dělají a že právě ony mají tu moc šikanovat ostatní. Zkrátka touží být obdivovány svou partou. Avšak jakmile je tento druh „zábavy“ přestane těšit a naplňovat, většinou s touto činností skončí (Kavalír, 2009).

2.2.4 Neúmyslný kyberagresor

Jak vyplývá z názvu, tento poslední typ agresora nemá vůbec v úmyslu někomu ublížit. Dělá to bez záměru a nemá vůbec tušení, že by se kyberagresorem mohl stát. Je to pro něj spíše legrace. Před ostatními on-line uživateli se prezentuje jako tzv. „tvrďák“ a často se vydává za někoho jiného. Negativně a ostře reaguje na provokativní zprávy, které obdrží např. v různých chatovacích místnostech, kde komunikace probíhá. Na témata, která se v těchto místnostech řeší, odpovídá bez přemýšlení a mnohdy ve vzteku. Neuvědomuje si však, že některé jeho zbrklé reakce a názory mohou mít formu kyberšikany (Kavalír, 2009).

Typologii kyberagresorů jsem čerpala z Kavalírovy publikace, ve které představuje odlišný pohled na agresory, než udávají ostatní autoři. Zmíněné čtyři typy jsou podle mého názoru výstižné a podstatné z toho hlediska, že mohou pomoci při identifikaci agresora.

2.3 Specifika kyberšikany

V této subkapitole bych chtěla popsat základní typické rysy kyberšikany, které napomáhají jejímu rychlému rozvoji a šíření a kterými se odlišuje od své klasické verze.

2.3.1 Anonymita

Pro útočníka je útok snadný díky anonymitě, kterou komunikace ve virtuálním prostředí umožňuje. V kyberprostoru mohou agresori vystupovat pod různými identitami, které mohou podle potřeby měnit. Často se skrývají za různé přezdívky, udávají nepravé osobní údaje (pohlaví, věk, telefonní číslo, e-mailovou adresu atd.). Oběť se tedy nikdy nemusí dozvědět, kdo ji šikanoval. Vágnerová ve své knize uvádí, že přibližně 40% obětí nezjistí přesnou identitu svého agresora. Anonymita v útočnících potlačuje strach z dopadení, vzbuzuje v nich dojem nepostižitelnosti a umožňuje jim svou agresi stupňovat a zkoušet drsnější metody a formy útoků (Vágnerová, 2009).

2.3.2 Proměna agresora a oběti

Při kyberšikanování nemusí být agresor fyzicky zdatný a silný, jako tomu bývá při klasické šikaně. Původcem šikany se může stát prakticky kdokoli, kdo dostatečně ovládá znalosti informační a komunikační technologie. To stejné platí i pro druhou stranu. Oběť už nemusí být neoblíbený, slabší či mladší jedinec, ale může se jím stát kdokoli, kdo má k těmto technologiím přístup. U virtuální šikany nezáleží na věku nebo pohlaví, probíhá napříč různými generacemi. Agresori si často vybírají své oběti v kyberprostoru náhodně. Riziko prudce stoupá u dětí, které jsou na mobilních telefonech a počítačích závislé. Jsou známé i případy šikanování učitelů, kdy žáci umísťovali diskriminující materiály na různé servery (Vágnerová, 2009).

2.3.3 Absence úniku

Zatímco u běžné šikany můžeme částečně předvídat, kdy a kde k fyzickému napadení dojde a někdy se mu lze i vyhnout, oběti útoku kyberagresora se můžeme stát vždy, když budeme připojeni k internetu nebo mobilní síti. Oběť může být pronásledována kdykoliv a kdekoliv i v „bezpečí“ domova. Je tedy velmi těžké se před kyberútokem schovat. Útočník si nás vždy najde (Krejčí, 2010; Vágnerová, 2009).

2.3.4 Absence fyzického násilí

U kyberšikany je typická absence klasických znaků šikanování, kterých by si mohlo okolí všimnout a které by napomohly identifikovat oběť. Patří sem zranění, roztrhané oblečení, ztráta věcí, peněz apod. Elektronické zprávy jsou hůře kontrolovatelné a trvá delší

dobu, než si rodiče nebo blízcí oběti problému a potencionálního nebezpečí všimnou (Kavalír, 2009; Vágnerová, 2009).

2.3.5 Opakování útoku

Dopad on-line šikany trvá mnohem déle. Není to jednorázový a ukončený útok jako u běžné šikany. Materiály uložené ve virtuálním světě umožňují kyberšikanu prohlubovat a oběť si je může neustále pročítat a vracet se k nim. Pokud někdo vysloví něco zlého, už to pak nemusíte nikdy znovu slyšet, ale psaný text zůstává – navždy. Tyto útoky tedy působí trvale a oběť žije v neustálém tlaku. Pocit beznaděje vzrůstá v tu chvíli, kdy není možné existující informace z internetu odstranit (Vágnerová, 2009).

2.3.6 Šíře publika

Ponižující informace publikované na webových stránkách jsou dostupné kdykoliv, odkudkoliv a komukoliv, kdo má připojení na internet. Tyto stránky může sledovat kdokoli na celém světě. Kyberšikanu nemusí agresor provádět opakovaně, stačí, když jednou vyvěsí ponižující text nebo fotografii na web a následně se mohou šíření ujmout další agresori. V podstatě si takovéto příspěvky začnou žít svým vlastním životem (Vágnerová, 2009).

Tyto specifika, zejména tedy anonymita, jsou pro útočníky jistou výhodou a dodávají jim odvalu zaútočit a ubližovat druhým. V reálném světě by si třeba toto agresivní chování netroufli uskutečnit. Je přeci jednodušší na někoho zaútočit s pocitem, že mě nikdo nevidí, já nikoho nevidím a navíc to dělají všichni, tak proč si nezkusit z někoho udělat legraci (Hulanová, 2012).

2.4 Způsoby kyberšikany

Jak již bylo řečeno výše, kyberšikana je prováděna prostřednictvím různých informačních technologií. V dnešní době už si nemusíme vyměňovat zprávy jen mezi počítači, ale i mezi počítači a dalšími zařízeními jako jsou např. mobilní telefony, které umožňují připojení k internetu. Proto bych chtěla představit nejčastější způsoby, kterými je možné on-line šikanu šířit.

2.4.1 Webové stránky

Webové stránky nám slouží k různým věcem. Pomocí nich můžeme číst zprávy z celého světa, vyhledávat různé informace, seznamovat se, nakupovat, hrát hry atd. Nabízejí nám mnoho využití a ve většině případů jsou nám velice prospěšné. Ale některé weby mohou být vytvořeny přímo za účelem někoho poškodit, ponížit a urazit. Většinou je to zveřejňování choulostivých nebo lživých informací, fotografií či videí na webových stránkách. Na takových stránkách má agresor možnost uvést osobní údaje – jméno, adresu, číslo mobilního telefonu, e-mail – a oběť se pak může stát cílem útoku od naprosto neznámých osob. Přístup k těmto stránkám má naprosto každý, a tím pádem je pole působnosti pro agresory velké a kdokoliv se může k těmto nežádoucím a ponižujícím materiálům vyjádřit (Hulanová, 2012).

2.4.2 Sociální sítě na internetu

Díky nově vznikajícím technologiím dochází k prudkému rozvoji sociálních sítí a dá se předpokládat, že jejich formy a počty budou dále narůstat. V dnešní době tyto komunikační sítě, jako jsou např. Facebook, My space, Lide.cz – sdružují nejen lidi, kteří se v reálném životě znají a scházejí, ale i ty, kteří by se v běžném životě nemohli setkat. Chatují, posílají si zprávy a zanechávají vzkazy (Hulanová, 2012).

Sociální sítě dávají možnost uživatelům vytvořit si svůj osobní profil, který kromě fotografií, videí, koníčků často obsahuje osobní informace a aktuální stav uživatelů – zda jsou připojeni k internetu, ale může být udána i poloha, kde se právě nacházejí. Díky tomu jsme v podstatě neustále „pod dohledem“ – všichni jsou neustále informováni, co právě děláme, kde a s kým jsme. Jakákoliv změna, kterou její uživatel ve svém profilu provede, se okamžitě zobrazí lidem – uživatelům, kteří mají k jeho profilu přístup. Elektronický účet si na těchto sociálních sítích může vytvořit každý, kdo má přístup k internetu a pod jakýmkoliv jménem chce. Útočník si tedy může jménem oběti vytvořit falešný profil, který má za cíl zveřejňovat nepravdivé, hanlivé informace a oběť tak poškodit (Hulanová, 2012).

2.4.3 Instant Messaging

K dalšímu způsobu komunikace po internetu patří IM – Instant Messaging, který je v dnešní době čteně využívanou internetovou službou. Umožňuje svým uživatelům sledovat, kdo z jejich přátel je právě on-line a podle toho s nimi komunikovat – posílat zprávy, fotografie, videa, chatovat. Výhodou této služby je, že odeslaný soubor je doručen ve velmi krátkém čase. Agresor může rozesílat výhružné a zastrašující zprávy přímo oběti, nebo může pod jejím jménem ponižovat a urážet další účastníky. Je důležité si být jisti, s kým

komunikujeme a vědět, že to, co odešleme, se nemusí vždy dostat do správných rukou (Hulanová, 2012).

2.4.4 E-mail

E-mail neboli elektronická pošta je poměrně starý, ale stále hojně používaný způsob internetové komunikace. Je levný, rychlý, snadno se používá, umožňuje rozesílání jakýchkoliv souborů. Díky němu můžeme zůstat v kontaktu s kýmkoliv a kdekoliv a dá se využít jako doklad již proběhnuté komunikace. E-mail má velkou ne/výhodu v tom, že je možné během několika sekund rozeslat kompromitující zprávu, pomluvu či fotografii několika stovkám lidí po celém světě (Hulanová, 2012).

Agresor má možnost uvést e-mailovou adresu oběti na různé servery, a tak ostatní škůdci mohou zaplavit e-mail oběti různými urážlivými, ponižujícími, hanlivými zprávami. Proto je dobré mít v paměti, jak důležité je vůbec neotevírat a neodpovídat na e-mail s adresou, kterou neznáme (Hulanová, 2012).

2.4.5 Chat

Význam slova chat pochází z anglického jazyka a znamená to klábosení, pokec, přátelský rozhovor. Je to charakterizováno jako komunikace nebo rozhovor dvou či více lidí prostřednictvím komunikační sítě. Probíhá vždy v reálném čase a během chatu se vždy komunikuje formou psaného textu. Na chatu je možné si vytvořit svoji vlastní „místnost“, neboli diskusní fórum, která umožňuje návštěvníkům probírat různá témata, která uživatele právě zajímají.

Podmínka vstupu na takovýto chat je registrace, kde si každý musí vytvořit svoji přezdívku, pod kterou bude následně na chatu vystupovat. Osobní údaje většinou vyžadovány nejsou. Je také možné do „místnosti“ vstoupit bez registrace, jen jako host, který má jisté omezení působnosti (Hulanová, 2012).

Diskuze probíhá prostřednictvím krátkých zpráv. Odeslané příspěvky od všech účastníků se zobrazují za sebou do jednoho okna podle pořadí, ve kterém byly odeslány. Je zde také možnost tzv. „šeptání“ – zasílání zprávy jen jednomu z účastníků diskuze, a to v případě, pokud některý z uživatelů vyžaduje soukromou konverzaci. Je to velice snadné, vstoupíme do místnosti a komunikujeme. Ale problém je v tom, že si nemůžeme být nikdy jisti, s kým si doopravdy dopisujeme. Ten, kdo je na druhé straně, nemusí být vždy tou osobou, za kterou se vydává (Hulanová, 2012).

Mnoho účastníků mění svou identitu, udává falešné údaje o svém věku, pohlaví, zájmech. Chatování patří k velmi oblíbenému trávení volného času jak mladistvých, tak i dospělých. Proto bývají chatovací místnosti často vyhledávaným působištěm kyberstalkerů a sexuálních deviantů. Proto tento způsob komunikace bývá považován za jeden z nejnebezpečnějších. Opět zde platí relativně jednoduchá bezpečnostní pravidla – neudávat žádné osobní údaje, a pokud si chceme domluvit schůzku s člověkem, kterého známe jen z chatu, musíme si uvědomit, že setkání nemusí dopadnout vždy dobře (Hulanová, 2012).

2.4.6 Blog

Blog je webová aplikace a pochází ze zkráceného slova web log – můžeme přeložit jako webový zápisník. Zakládání blogů je velice populárním trendem. Blog funguje tak, že jsou na jeho stránky vkládány příspěvky jednoho editora, většinou s cílem poskytnout čtenáři informace a vlastní názory k různým tématům, které daného editora blogu zajímají. Jako všechny zmíněné aplikace, tak i blog má především pozitivní funkce, které se ovšem mohou stát snadno prostředkem kyberšikany. Agresor pak vkládá na svůj blog nelichotivé, intimní a nevhodné informace, nebo založí stránku, která je věnovaná přímo oběti, a poškozují na ní její pověst, či napadá její soukromí (Hulanová, 2012).

2.4.7 SMS

SMS neboli textování – elektronické rozesílání textových zpráv – patří v dnešní době ke každodennímu způsobu života. Málokdo si dokáže představit život bez mobilního telefonu. Usnadňuje nám to komunikaci a vlastní jej už i malé děti. Rychlost, jakou jsou někteří lidé schopni psát zprávy, je ohromující. K mobilním telefonům patří kromě rozesílání výhružných a nechutných zpráv také jakékoliv obtěžující volání (Hulanová, 2012).

2.4.8 MMS

MMS neboli multimediální zprávy umožňují rozesílat obrazové a zvukové záznamy. Stejně jako text, tak i MMS mohou být velice nebezpečné. Např. australská policie se o tomto nebezpečí snaží informovat mládež prostřednictvím klipu, který poukazuje na to, co se jednoduše může stát, když někomu neuváženě pošleme multimediální zprávu (Hulanová, 2012).

2.5 Formy kyberšikany

Jak Veronika Krejčí ve své studii, tak i Lenka Hulanová a Vanessa Rogers ve svých knihách zmiňují různé formy kyberšikany. V pojmenování této kapitoly se autorky liší. Krejčí ji nazývá projevy, Rogers typy. Já jsem zvolila pro název své kapitoly termín, který použila Hulanová, a tím jsou formy.

2.5.1 Flaming (provokování)

Flamingem se myslí nepřátelská diskuse mezi uživateli internetu. Prostřednictvím elektronických zpráv se agresori vyjadřují k různým aktuálním tématům reálného světa. Tato komunikace probíhá v diskusních fórech, chatových místnostech a na sociálních sítích (Krejčí, 2010). Cílem útoků je naštvat účastníky diskuze a vyprovokovat hádku (Hulanová, 2012).

2.5.2 Harrasment (obtěžování)

Opakovaným nežádoucím telefonováním, prozváněním a rozesíláním urážlivých a útočných zpráv se agresor snaží oběti znepríjemňovat život (Hulanová, 2012; Krejčí, 2010).

2.5.3 Kyberstalking (pronásledování)

Je poměrně novým termínem, kterým se v posledních letech zabývá řada odborníků různých oborů – psychologie, psychiatrie a kriminologie. Tomuto výrazu *stalking* se ponechává jeho původní anglický název – do českého jazyka se zpravidla nepřekládá (Krčmářová, 2012).

„Kyberstalking je opakované obtěžující a výhružné chování prostřednictvím internetu nebo jiných elektronických prostředků komunikace“ (Hulanová, 2012, s. 69).

Kyberstalker tyto informační a komunikační technolgie využívá k pronásledování jiné osoby. Jeho chování se vyznačuje důslednou systematičností a vytrvalostí. Agresor se snaží navázat s obětí kontakt či komunikaci, která ovšem z její strany není žádaná (Krčmářová, 2012). Toto jednání je plné hrozeb fyzického násilí, vzbuzování strachu a zastrašování. Důvodem může být např. pomsta za neopětovanou lásku (Hulanová, 2012). I když se kyberstalking může zdát jako poměrně neškodný, jsou známy případy, kdy se tato forma kyberšikany přenesla i do reálného života (Krčmářová, 2012).

2.5.4 Denigration (pomlouvání)

Již z názvu je zřejmé, že jde o zveřejňování a rozšiřování nepravdivých, lživých, urážlivých a ponižujících informací o oběti v kyberprostoru. Tímto chováním se útočník snaží poškodit její pověst a narušit jí vztahy s okolím (Krejčí, 2010).

2.5.5 Impersonation (krádež identity)

Díky získanému heslu je agresor schopen se nabourat do cizího elektronického účtu a ten zneužít tím, že pod jménem oběti rozesílá zprávy s nevhodným obsahem, zveřejňuje lživé informace o majiteli účtu, nebo jinak manipuluje s jeho profilem (Krejčí, 2010).

2.5.6 Outing (zveřejňování cizího tajemství)

Outingem se myslí zveřejňování či přeposílání intimních, citlivých a ztrapňujících materiálů o oběti. Útočník předstírá, že má o oběť zájem, lichotí a chválí ji, nadbíhá ji, aby si získal její důvěru. Oběť materiál „zdánlivému příteli“ následně sama poskytne, nebo jej útočník zcizí, např. z mobilu oběti, anebo ho i sám vytvoří (Krejčí, 2010).

2.5.7 Exclusion (vyloučení)

Tato forma kyberšikany znamená záměrné vyloučení konkrétní osoby z on-line skupiny (Krejčí, 2010).

2.5.8 Happy slapping

Krejčí a Hulanová přidávají nejnovější formu kyberšikany, a to tzv. **happy slapping** (zdařilé a spokojené fackování). Poprvé se objevila v roce 2005 v Anglii. Jedná se o nečekané fyzické napadení, často i neznámé osoby (např. kolemjdoucí, lidé, lidé jedoucí tramvají apod.). Tento útok je po celou dobu natáčen na mobil a poté zveřejněn na internetu. Aktéry jsou většinou skupinky mladých lidí, obvykle teenagerů. Díky stoupajícímu nebezpečí těchto napadení se některé státy rozhodly pracovat na zákonných opatřeních (Krejčí, 2010; Hulanová, 2012).

2.5.9 Kybergrooming

Ještě bych chtěla zmínit poslední „formu“ kyberšikany, a tou je kybergrooming, který není přímým představitelem kyberšikany, ale podle mého názoru s ní úzce souvisí. Jedná se o druh psychické manipulace, jež je realizovaná skrze internet, mobilní telefony a další

související technologie. Většina autorů se této problematice věnuje odděleně, ale já jsem se rozhodla ji přidat na závěr této subkapitoly zejména z toho důvodu, že se ve své první fázi odehrává právě v prostředí zneužívající internet.

Jak jsem již zmiňovala výše, chatovací místnosti umožňují seznámení on-line uživatelů z celého světa. Využití internetu je prakticky neomezené a pachatelé (nejen) kybergroomingu mají pro svou činnost nespočetné možnosti výběru své oběti přesně podle jejich potřeb a představ (Krčmářová, 2012).

Termínem kybergrooming se označuje proces, který, jak jsem již uváděla, probíhá on-line a pachatelovým cílem je snaha vytvořit a získat důvěru dítěte nebo dospívajícího. Postupně ho přimět ke schůzce v reálném světě a následně pohlavně zneužít. Kybergroomer mnohdy vyžaduje od své oběti, aby pozorovaně sdílelo prostřednictvím počítačové kamery jeho sexuální uspokojování či se ho samo účastnilo. Tato první „fáze“ kybergroomingu, jež se uskutečňuje skrze internet, předchází následnému spáchání trestného činu, jako je znásilnění, distribuce dětské pornografie, fyzické násilí na oběti a v nejhorším případě ten nejzávažnější zločin, a to vražda dítěte. Ze strany pachatele je to velmi rafinovaný způsob jednání. Kybergroomer se k oběti chová velice laskavě, mile, vyjadřuje jí značnou podporu, lásku a oddanost, opětovaně jí lichotí. Častokrát oběti nabízí různé dary či peníze. Dítě si pak mylně domnívá, že potkalo toho „pravého“ přítele, který mu rozumí, má o něj zájem. Opak je bohužel pravdou. Ani věk nebo pohlaví, pod kterým pachatel vystupuje, nebývá pravdivý. Ve skutečnosti se většinou jedná o dospělé lidi, kteří nemají zájem si s dětmi pouze povídat a řešit jejich problémy. Jednají s jasným úmyslem – oběť si k sobě citově připoutat a v tu nejvhodnější chvíli, kdy už je dítě na kybergroomerovi natolik závislé, vázané a připravené na setkání, jej zneužít. Pachatelům také značně nahrává to, že některé děti tráví spoustu svého volného času na internetu a sociálních sítích z toho důvodu, aby si našly nové přátele a kamarády. Toto virtuální přátelství je pro mnoho mladých uživatelů velmi důležité. Obzvláště pro takové děti, které ve svém běžném životě žádné přátele nemají (Hulanová, 2012; Krčmářová, 2012). Kybergrooming se nejčastěji odehrává, kromě již zmíněných veřejných chatovacích místností, také na různých internetových seznamkách (Hulanová, 2012).

Kybergroomer dokáže být velice trpělivý, je schopen se svou budoucí obětí komunikovat až měsíce, když je potřeba dokonce i déle, dokud nedosáhne potřebné důvěry a připravenosti na osobní setkání. Klade velký důraz na to, aby o všem, co mezi nimi probíhá, nebylo prozrazeno. Zkrátka, aby to bylo jejich společné „tajemství“. Dokonce se pachatel snaží oběť izolovat od rodiny a přátel, čímž snižuje riziko, že se dítě o svém novém „kamarádovi“ někomu svěří (Hulanová, 2012; Krčmářová, 2012).

Zde bych se také chtěla pozastavit nad nejčastějšími typy obětí, které mají na rozdíl od ostatních forem kyberšikany většinou jasné a společné znaky.

Obětí kybergroomingu se stávají zejména děti ve věku 11-17 let (častěji dívky než chlapci), které dosud nemají tolik sociálních a životních zkušeností a jsou mnohem důvěřivější než dospělí jedinci, tudíž jsou pro útočníky mnohem dostupnější, snáze zmanipulovatelné a obtížněji rozpoznají, že se může jednat o rizikovou komunikaci. Obvykle se jedná o děti, které lze lépe citově izolovat – jež nemají téměř žádnou sebeúctu a sebedůvěru. Dále se obětí kybergroomingu stávají typy dětí, jimž chybí jistá emocionální stimulace – hledají někoho, kdo by jim nahradil rodiče a citově je podpořil. Dalším typickým příkladem jsou děti přehnaně důvěřivé a naivní. V neposlední řadě je to dospívající mládež, která se již zajímá o sexuální tematiku a nečiní jí problém se o ní otevřeně diskutovat (Kopecký, Krejčí, 2010).

Jak proces kybergroomingu probíhá? Než si agresor svou oběť získá, probíhá toto manipulativní chování zpravidla v několika etapách. V počátku usiluje kybergroomer u potencionální oběti o navození pocitu důvěry a navázání kamarádského vztahu. Se svou obětí se seznamuje a blíže jí poznává. Tato fáze pokračuje rozšiřováním přátelství a budováním vztahu. Řeší s ní její problémy a dává jí najevo, jak jí rozumí a chápe. Snaží se jí radit, jak s jejími problémy naložit. Probírá s ní témata, která oběť zajímají – zájmy, škola, trávení volného času, rodina - a snaží se jí zaujmout. Chce se jí co nejvíce přiblížit a vytvořit tak iluzi, aby si k němu dítě vytvořilo pevný vztah a bralo ho jako přítele. Některé záležitosti, které spolu řeší, mohou být velmi citlivé a choulostivé. Pachatel se nevyhýbá dítěti posílat pornografické materiály. Už v této fázi agresor často získá od oběti e-mailovou adresu, číslo mobilního telefonu, adresu jejího bydliště či školy, kterou navštěvuje (Hulanová, 2012; Krčmářová, 2012).

Druhá etapa se vyznačuje tím, že kybergroomer posiluje jejich kamarádský vztah - kupuje dítěti různé dárky, dává mu peníze bez konkrétní příčiny – tzv. dítě podplácí (Krčmářová, 2012).

Ve třetí fázi dochází k vytvoření citové závislosti oběti na pachateli. Již jsou mu známá všechna skrytá přání a tajemství dítěte, a tak osoba agresora začíná mít nad dětským uživatelem absolutní moc. Dítě už je natolik zmanipulované, že kybergroomerovi plně důvěřuje a stává se pro něj nejlepším a nepostradatelným přítelem (Krčmářová, 2012). Předposlední etapa je fází intimního vztahu, kdy probíhá on-line konverzace sexuálního charakteru za účelem sexuálního vzrušení – tzv. kybersex (Krčmářová, 2012).

Poslední fází je osobní setkání a následné sexuální obtěžování a zneužití dítěte (Hulanová, 2012).

Tento vysoce nebezpečný druh kyberšikany se může stát pro viktimizované dítě tragickým. Z tohoto důvodu, a také pro odlišnost od klasické kyberšikany, jsem se rozhodla věnovat kybergroomingu větší pozornost než ostatním formám kyberšikany.

Kavalír se ve své publikaci o kyberšikaně také krátce dotýká problému kybergroomingu a tvrdí, že někteří „nezasvěcení“ do této problematiky si často myslí, že se jedná o jeden a ten samý pojem (Kavalír, 2009). Také právě proto jsem se chtěla tomuto specifickému druhu kyberšikany věnovat více do hloubky, abych ukázala rozdíl mezi těmito dvěma formami.

3. Zásady bezpečí

3.1 Jak se chránit před kyberšikanou

Již bylo mnohokrát řečeno, že je kyberšikana poměrně nový fenomén. S vývojem a rozšiřováním technologických možností roste i počet lidí, kteří mají k těmto zdrojům přístup a tím pádem se zvyšuje i riziko pro potenciální oběti (Krejčí, 2010).

Většina mladých lidí si dnes již nedokáže život bez informačních a komunikačních technologií představit. Pro všechny děti a dospívající je důležitý intenzivní kontakt se spolužáky a vrstevníky a život bez internetu nebo některých aplikací, které tyto technologie umožňují, je zkrátka nemožný/nereálný a může zapříčinit jisté vyloučení ze společnosti (Černá, 2013).

Není tedy řešením, zakázat dětem internet nebo mobilní telefony, protože moderní technologie samy o sobě příčinou šikany nejsou. Navíc případným omezením může dojít k sociálnímu vyloučení (Vágnerová, 2009).

Ochrana před kyberšikanou není a nemůže být stoprocentní. Důležité je, aby uživatelé internetu byli informováni o tom, že internet je specifické prostředí, ve kterém se někteří lidé mohou chovat jinak než v běžném životě. Je to podstatné především u dětí, které ještě neumí odhadnout situaci, a jsou daleko důvěřivější než dospělí, a proto je nutné začít s osvětou hned od brzkého věku. Rodiče by měli s dětmi o kyberšikaně mluvit a rozšiřovat jejich povědomí o tom, co vlastně kyberšikana znamená, co všechno pod ní spadá a jaké chování na internetu je přijatelné a co už považujeme za nebezpečné (Černá, 2013).

Vzhledem k tomu, že nejčastějšími oběťmi i původci kyberšikany jsou především děti školního věku a studenti, velká část incidentů je tedy spojena se školním prostředím. Děti a agresori se navzájem znají a jak už jsem výše zmiňovala, kyberšikana může být doprovázena šikanou tradiční. Proto by se měla kromě rodičů ve snižování rizik kyberšikany angažovat i škola. Je nezbytné zdůrazňovat potenciální hrozby, ale i postihy pro agresory (Černá, 2013).

Existují některé užitečné rady, které bychom v rámci bezpečného užívání měli znát:

- Respektujte ostatní uživatele – chovejte se tak, jak byste si přáli, aby se ostatní chovali k nám.

- Nebud'te příliš důvěřiví a dobře si rozmyslete, co komu odesíláte – nikdy nevíte, kdo sedí na druhém konci.
- Nikdy nikomu neznámému nesdělujte své osobní údaje, které by mohly být zneužity a podle nichž by vás mohl útočník vystopovat. Vystupujte tedy pod obecnou přezdívkou, nikde neuvádějte své jméno a příjmení, adresu, věk atd.
- Nikomu nedávejte své fotografie – mohou se stát účinným nástrojem k vydírání. Týká se to také fotografií našich příbuzných.
- Seznamte se s pravidly dané internetové služby, ať víte, co je zakázáno dělat a případně, jak se proti nevhodnému chování bránit a na koho se s těmito problémy obrátit (Krejčí, 2010)

3.2 Jak postupovat, když se staneme obětí kyberšikany

V dnešní době se bez výdobytků moderních technologií lidé neobejdou. Mobilní telefony a internet jsou součástí běžného života. Proto se musí s nebezpečím kyberšikany počítat. Je nutné si uvědomit, že uživatelé internetu jsou potenciálními oběťmi.

Neexistuje 100% ochrana před kyberšikanou, ale pokud se budeme chovat opatrně a obezřetně, dá se jí předejít. Pokud už se někdo obětí kyberšikany stane, měl by znát základní pravidla, která mohou útočníka odradit (Krejčí, 2010).

3.2.1 Ukončení komunikace

Jedním z účinných způsobů, jak lze útočníka odradit, je pasivita. Ale není to tak jednoduché, protože je to pro člověka nepřírozené. Lidé mají potřebu se bránit.

Pokud ale s útočníkem nebude oběť komunikovat a nebude reagovat na jeho útoky, může se ho zbavit. Agresora přestane bavit útočit, protože nebude mít žádnou reakci. Rozhodně není dobré snažit se agresora jakýmkoliv způsobem odradit, vyhrožovat mu, nebo se mu posmívat (Krejčí, 2010).

3.2.2 Blokování útočníka

Další z kroků může být znesnadnění počínání agresora – blokace útočnickových zpráv či hovorů, nahlášení útočníka poskytovateli dané služby, kterou využívá k šikaně.

Je to ale složitější, protože útočník může svou virtuální identitu měnit. To samé platí i pro oběť, i ona si identitu může změnit, což je další způsob obrany (Krejčí, 2010).

3.2.3 Identifikace útočníka

Zjistit totožnost útočníka není vůbec jednoduché. Dá se říct, že i skoro nemožné. K identifikaci lze využít jeho profil a informace, které na něm má útočník zveřejněné. Může také pomoci například okruh jeho známých. Rozhodně sám svoji totožnost neodhalí, pokud nebude chtít (Krejčí, 2010).

Zde by se mohla zapojit lingvistická analýza – ovšem za předpokladu, že by to mohl být někdo známý.

3.2.4 Oznámení útoku

I dospělý člověk se může dostat do situace, kdy si neví rady. A to je právě případ kyberškany. Postižený a napadený se hůř brání. Proto je důležité, nenechávat si tento problém jen pro sebe, ale svěřit se svým nejbližším – rodičům, přátelům, sourozencům, blízkým. Mohou dotyčné osobě pomoci (Krejčí, 2010).

Pokud se obětí kyberšikane stane dítě, mělo by o situaci informovat dospělého člověka, který má více zkušeností s řešením problémů obecně a může oběti poskytnout mnohem účinnější rady. Navíc lépe posoudí závažnost problému a zda je nutné obrátit se na specializované instituce – policii, psychology, organizace zabývající se problematikou kyberšikany. Pro případné zahájení vyšetřování, je důležité archivovat si SMS zprávy, e-maily a podobně (Krejčí, 2010).

3.2.5 Další možnost odrazení útočníka

Pokud se někdo stane svědkem kyberšikanování, měl by na danou situaci zareagovat – dát agresorovi najevo, že jeho chování je špatné a pokusit se ho zastavit. Útočník by se mohl zaleknout toho, že bude prokázána jeho identita a svého útoku zanechat. Pokud „pozorovatel“, který je svědkem kyberšikany na situaci nezareaguje, může se stát zároveň spolupachatelem (Krejčí, 2010).

4. Projekty bojující proti kyberšikaně

Spolu s tím, jak výskyt kyberšikany stoupá, narůstá naštěstí i množství neziskových organizací, které se touto problematikou zabývají a skrze své projekty se snaží s tímto novým fenoménem bojovat.

Mimo to pořádá odborné semináře a konference i Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR (Rogers, 2011).

Různých projektů a internetových stránek existuje celá řada, vybrala jsem ty nejznámější.

Nejdůležitější organizací je u nás pravděpodobně *Národní centrum bezpečnějšího internetu*. Je to neziskové nevládní sdružení, jehož cílem je zvyšovat obecné povědomí o hrozbách on-line komunikace a napomáhat při předcházení a snižování možných sociálních rizik spojených s jejich užíváním. Pořádá konference, nabízí semináře, přednášky a školení, zaměřené na oblast bezpečnějšího užívání internetu a prevenci internetové kriminality. Pro uskutečnění svých cílů realizuje řadu aktivit. Kromě webových stránek poskytujících užitečné informace o bezpečném užívání internetu má Národní centrum bezpečného internetu i svoje krizová a kontaktní centra (Rogers, 2011).

NCBI realizuje řadu projektů, z nichž nejvýznamnější je *Saferinternet.cz*. Snaží se o zvyšování povědomí bezpečnějšího užívání internetu. Dále se zaměřuje na pomoc uživatelům internetu, kterým je nepřijatelným chováním agresorů ubližováno, a na boj proti šíření ilegálního obsahu on-line. Nezapomíná ani na vzdělávání v této oblasti – zásady bezpečné práce, získávání informací chatování atd. Také poskytuje podporu v oblasti psychologické pomoci (Krejčí, 2010; Rogers, 2011).

Další aktivitou NCBI jsou výchovně-vzdělávací webové stránky *Bezpečně online*, které se zaměřují na děti a dospívající s cílem podporovat u nich bezpečné a sebejisté používání internetu a nových komunikačních technologií. Hlavním tématem je důsledná ochrana soukromých informací před zneužitím a účinné využívání informačních technologií a internetu. Vedle tohoto si daly webové stránky Bezpečně online za cíl také poskytnout základní metodickou podporu učitelům a rodičům (Rogers, 2011).

Taktéž *Horká linka* je programem NCBI. Je to kontaktní centrum, kam může kdokoli nahlásit ilegální obsah objevující se na internetu, nebo může oběť kyberšikany oznámit agresi, která jí ohrožuje. Hlavním úkolem Horké linky je tedy snaha zamezit šíření obrazového obsahu, především s dětskou pornografií a materiálu s rasistickým podtextem. Kromě toho se také snaží pomoci uživatelům Facebooku vypořádat se s nevhodným a závadným chováním,

které se na této sociální síti často objevuje. Horká linka spolupracuje s Policií České republiky (Rogers, 2011).

Dalším projektem NCBI je krizové centrum **Linka pomoci**, které věnuje pozornost zejména dětským obětem internetového násilí. Prostřednictvím krizové linky, chatu nebo e-mailové poradny se může ohrožené dítě obrátit na centrum o pomoc. Linka pomoci také pořádá různé kampaně zaměřující se na prevenci potencionálních rizik spojených s internetovou komunikací. Zaměřuje se zejména na děti a rodiče (Rogers, 2011).

Následující organizací, jež zahájila svou činnost na začátku roku 2007, je **Linka bezpečí ONLINE** (Internet Helpline).

„Jejím cílem je poskytovat dětem a dospívajícím první pomoc formou psychologické a sociální asistence při práci s internetem. Jedná se především o případy, kdy děti pociťují znepokojení a ohrožení během prohlížení webových stránek, při chatování a hraní her, nebo když jsou obtěžovány prostřednictvím mobilu či jiných komunikačních médií. Linka bezpečí ONLINE je asistenční služba zřízená Sdružením Linka bezpečí a je součástí projektu mezinárodního projektu Safer Internet Plus. Jde o první obdobně specializovanou linku krizové intervence v ČR“ (Krejčí, 2010, s. 50).

Důležitým projektem je také **Minimalizace šikany**, který organizuje občanské sdružení AISIS, jež úzce spolupracuje s neziskovými organizacemi, středisky volného času a školami na území České republiky (Rogers, 2011). Odborným garantem tohoto projektu je Michal Kolář – významný odborník na problematiku šikany (Kavalír, 2009).

„Cílem projektu Minimalizace šikany je ukázat cestu, jak účinně snížit výskyt šikany na škole a nabídnout program k širokému použití na základních a středních školách v celé ČR. Dalším cílem je šířit povědomí o šikaně také mezi rodiči a dětmi“ (Rogers, 2010, s. 14).

Celý proces vzdělávání je realizován ve dvou stupních. Nejprve probíhají vzdělávací semináře určené pro pedagogy z různých škol, které jsou vedené převážně zaměstnanci středisek výchovné péče. Na těchto seminářích získávají pedagogové užitečné informace a rady týkající se zvláště předcházení a řešení šikany tradiční a kyberšikany. Následuje druhá fáze, která probíhá přibližně čtyři měsíce. Během této doby spolupracuje jeden z lektorů s konkrétní školou, spoluvytváří preventivní program šikany a pomáhá vybudovat a udržet bezpečné a klidné prostředí pro žáky (Rogers, 2011).

Dále také poskytuje on-line poradenskou činnost, vydává metodické materiály pro školy, informační prospekty pro děti a rodiče a také spolupracuje s MŠMT a Českou školní inspekcí. Záslouhou projektu Minimalizace šikany vznikly dětské kampaně Stop šikaně (2008) a Stop kyberšikaně (Rogers, 2011).

Nebud' obět' je občanské sdružení, které se zaměřuje na preventivní osvětu žáků základních škol, pedagogů a rodičů v problematice nebezpečného užívání Internetu a komunikačních technologií. Varuje před možným zneužitím osobních údajů a seznamuje s novými fenomény kyberprostoru. Věnuje se natáčení videoklipů, tvorbě komiksů a vzdělávacích programů, realizaci přednášek a mezinárodně kooperačních projektů (Krejčí, 2010).

Nemohu opomenout projekty *E-Bezpečí* a *E-Nebezpečí*.

Projekt *E-Bezpečí* je celorepublikový projekt, realizovaný Centrem prevence rizikové virtuální komunikace Pedagogické fakulty Univerzity Palackého ve spolupráci s dalšími organizacemi. Hlavními body jsou prevence, vzdělávání (dětí, studentů, pedagogů, policistů atd.), výzkum, intervence a osvěta spojená s rizikovým chováním na internetu a Prostřednictvím elektronické komunikace (Krejčí, 2010; Rogers, 2011).

E-Nebezpečí se věnuje vzdělávacím aktivitám zejména pro učitele základních a středních škol v oblasti sociálně-patologických jevů spojených s užíváním mobilních telefonů a internetu. Aby se mohlo o kyberšikaně fundovaně hovořit a minimalizovat tak počet obětí, potřebují mít učitelé v této oblasti odborné znalosti a dovednosti (Kopecký, Krejčí, 2010).

Je určitě velice důležité, aby tu byly programy, které poskytují povědomí o tomto problému. Byla jsem velmi překvapená, kolik projektů a organizací zabývajících se touto problematikou je v České republice realizováno. Je ale otázkou, kolik lidí o nich ví, pokud se s kyberšikanou přímo nesetkali, nebo se o ní nezajímali. Osobně jsem bohužel o žádném nevěděla. Proto jsem toho názoru, že by se o nich mělo více hovořit a měly by být tyto projekty medializovány.

Myslím si, že v současné době není neobvyklé, že už i děti v předškolním věku jsou schopny ovládat některé moderní technologie.

A proto souhlasím s názorem Vanessy Rogers, že primární znalosti bezpečného chování při využívání informačních a komunikačních technologií by měli dětem předávat především rodiče už v raném věku a posléze také učitelé (Rogers, 2011).

4.1 Právní rámec kyberšikany

Kyberšikana, stejně jako šikana, není zatím v České republice považována za trestný čin. Některé projevy jejího chování se dají klasifikovat jako jiný trestný čin či přestupek. Jde například o vyhrožování, vydírání, nebezpečné pronásledování.

Metodický pokyn MŠMT č. j. 24 246/2008-6 upravuje kromě jiného i zásady prevence a řešení kyberšikany. Dle metodického pokynu Ministerstva školství je doporučeno, aby každá škola v rámci tzv. Minimálního preventivního programu měla vypracovaný Program proti šikanování (Rogers, 2011).

Díky konferencím, které se v letech 2010-2011 konaly na půdě Senátu Parlamentu České republiky, a kde se probírala právě témata jako kyberšikana, prevence internetové kriminality a ochrana osobních dat, můžeme vidět, že se o tento fenomén zajímá široká část odborné veřejnosti (Rogers, 2011).

Obecně prospěšná společnost **Člověk v tísni** ve své příručce uvádí Listinu dětských práv na Internetu, která obsahuje tyto body:

- *Mám právo bádat, učit se a užívat si na Internetu všechny dobré věci.*
- *Mám právo nevyplňovat na Internetu žádné formuláře a neodpovídat na otázky.*
- *Mám právo uchovávat veškeré informace o sobě v tajnosti.*
- *Mám právo se na Internetu cítit bezpečně a být v bezpečí.*
- *Mám právo ignorovat e-maily a zprávy od lidí, které neznám nebo kterým nevěřím.*
- *Mám právo vždy požádat rodiče nebo vychovatele o pomoc.*
- *Mám právo necítit se provinile, když se na obrazovce počítače objeví odporné věci.*
- *Mám právo nahlásit dospělým každého, kdo se na Internetu chová divně.*
- *Mám právo, aby mne nikdo neobtěžoval a netrápil.*
- *Mám právo, aby mi lidé na Internetu prokazovali respekt (Kavalír, 2009, s. 25)*

Myslím si, že je důležité, aby uživatelé internetu, zejména děti, byly s těmito informacemi srozuměny. A to z toho důvodu, aby měly povědomí, že život v tzv. kyberprostoru se řídí pravidly a že každý uživatel internetu má svá práva.

5. Zkušenosti s kyberšikanou

Tato kapitola je zaměřena na zkušenosti s kyberšikanou. Člověk si myslí, že si sedne bez obav v pohodlí svého domova k internetu a podívá se na zajímavosti z průběhu dne. Nenapadne ho, že by mohl být jako běžný uživatel napaden někým, kdo mu chce ublížit. Sociální sítě, které v dnešní době navštěvuje velké množství uživatelů, jsou proto vhodným prostředím pro vytipování, nebo přímo vyhledání konkrétní oběti.

Jak jsem se začala s tématem seznamovat do hloubky, měla jsem možnost problematiku rozebírat se svými známými, a tak jsem se dozvěděla příběh jedné dívky. Vzhledem k tomu, že nemám s kyberšikanou žádné vlastní zkušenosti, rozhodla jsem se její zkušenosti zpracovat jako kazuistiku.

5.1 Kazuistika oběti kyberšikany – Tereza, 23 let

Tereza se stala obětí kyberšikany ve svých 20 letech a agresorem byl člověk, jeden z jejich nejbližších lidí – v té době její přítel, od kterého by to nikdy nečekala. Napadání trvalo 8 měsíců. S následky se ale Tereza vyrovnává do teď.

Rodinná anamnéza

Tereza pochází z úplné rodiny, kde mimo běžných roztržek žádné větší problémy nebyly. Vztahy s rodiči i sourozenci má dobré. Mají k sobě důvěru a vše vždy řešili otevřeně, s tolerancí a snažili si navzájem pomáhat, i když se jejich názory často rozcházely. Nesetkala se s manipulací. Nikdo z rodiny se jí nikdy nemstil, i když se rozhodla udělat něco podle svého vlastního rozhodnutí. Všichni rodinní příslušníci si navzájem pomáhají. O to horší bylo její setkání s kyberšikanou.

Osobní anamnéza

S Honzou se znala už od dětství a chodit spolu začali na střední škole. Tereza studovala gymnázium, on střední odbornou školu. Po maturitě odešla Tereza do Prahy na vysokou školu a Honza zůstal doma a začal pracovat. Protože byla Tereza hodně vytížená, začali se vídat čím dál tím méně. Vzhledem k tomu, že už měl každý jiné zájmy, poznali nové přátele a rozhodli se tedy, že se rozejdou. Zprvu to vypadalo, že zůstanou přáteli. Stýkali se dál jako kamarádi a nic nenasvědčovalo tomu, že by byl Honza nějak naštvaný a že by jí chtěl nějakým způsobem ublížit. Tereza si po čase našla novou známost, s Honzou se přestala stýkat a jejich cesty se definitivně rozešly. Ne proto, že by ho přestala mít ráda, ale zkrátka už

na něj neměla čas. Právě v té době se poprvé setkala s kyberšikanou. Agresorem se stal Honza – jeden z jejich nejbližších kamarádů.

Honza nemohl „překousnout“, že má někoho jiného a začal ji napadat prostřednictvím sociálních sítí.

Zprvu útoky probíhaly na známé sociální síti „Facebook“. Samozřejmě měla Honzu stále mezi přáteli, takže s ní sdílel všechno, co se na jejím profilu objevilo. On sám si dokonce přidal mezi své „kamarády“ i jejího nového přítele.

Začalo to arogantním komentováním společných akcí Terezy a jejího tehdy současného přítele. Snažil se oba ztrapnit. Poté začal Honza na „Facebook“ umísťovat fotky z doby, kdy spolu chodili a které měly Terezu zesměšnit. Jakmile na to Tereza, nebo její nový přítel zareagovali, odpovídal nadávkami, až to přešlo v ta nejvulgárnější slova. Několikrát ho žádala, aby to nedělal - neměl k tomu důvod. Žádné prosby ale nepomáhaly. Bohužel i jejich někteří bývalí společní kamarádi komentovali Honzovi příspěvky a přidávali se k jeho napadání.

Nakonec to došlo tak daleko, že na „Facebooku“ zveřejňoval i informace z jejich soukromého intimního života. Začal si vymýšlet a lhát, jen aby to Terezu co nejvíce pošpinilo a zasáhlo. Někteří lidé pak dokonce reagovali a komentovali jeho příspěvky při osobním setkání s Terezou.

Kvůli jeho agresí Tereza zrušila profil na „Facebooku“ v domněnku, že šikana skončí, bohužel vše pokračovalo dále. Jakmile Honza zjistil, že svůj profil odstranila a vůbec nereaguje na jeho útoky, začal ji psát sprosté a výhružné textové SMS. Rovněž využil její e-mailové adresy, kam ji také posílal výhružné zprávy. Tereza ho znovu žádala, aby ji už nadále nekontaktoval, ale on pokračoval dále.

Tato situace byla pro ni již neúnosná a rozhodla se razantně zakročit. Nejen, že zrušila všechny profily na sociálních sítích, rovněž si pořídila novou SIM kartu (telefonní číslo) a založila nový e-mail.

Naštěstí měla podporu v rodině a u ostatních přátel. S Honzovými kamarády, kteří měli spolu s Terezou společné a kteří byli na jeho straně, se přestala stýkat úplně.

Zdravotní anamnéza

Celá tato situace zasáhla její život. Byla v permanentním stresu, přestala mluvit s ostatními kamarády, bála se s kýmkoli komunikovat a navázat kontakt. Bála se toho, že jí budou také ponižovat a zesměšňovat. V okamžiku, kdy viděla na displeji svého mobilního telefonu blikat příchozí zprávu, běhal ji mráz po zádech. Vždy se strachem otvírala zprávu

v domnění, že tam znovu najde něco nepříjemného. Nebyla schopná se soustředit, uzavírala se do sebe. Začala trpět depresemi a poruchami soustředění. Vyhledala pomoc psychologa, ke kterému začala pravidelně docházet.

Prognóza

Naštěstí se podařilo veškerý kontakt s agresorem přerušit a neumožnit mu další napadání.

Když zjistil, že už na jeho ataky nikdo nereaguje, přestal Terezu pronásledovat. Tereza si ale bohužel ponese následky do budoucnosti. Musel se srovnat s tím, že jí jeden z jejích nejbližších, o kterém si myslela, že ho zná, jí takovýmto způsobem ubližoval. Tato špatná zkušenost a z toho vyplývající nedůvěra v ní zůstane na vždy.

5.2 Dotazníkové šetření

Poslední část této bakalářské práce je věnována rozboru získaných výsledků dotazníkového šetření. Dotazníkové šetření bylo realizováno zprvu na nižším stupni víceletého gymnázia s rozšířenou výukou cizích jazyků, kde jsem oslovila zejména mladší respondenty, kteří byli ochotni dotazník dobrovolně vyplnit. Při své praktické činnosti jsem měla dále možnost rozdat dotazníky i dospělým osobám. Zde byl výběr respondentů zcela náhodný.

Cílem dotazníků bude zjištění, zda se náhodní respondenti někdy ve svém životě s kyberšikanou už setkali a zda-li znají význam tohoto pojmu. Otázky, které jsem připravila do dotazníku, se zaměřují na využívání internetu a přímé setkání respondentů s kyberšikanou.

Dotazník je sestaven z 20 otázek, které se orientují na tyto oblasti:

- základní informace o respondentovi (pohlaví, věk)
- využití komunikačních technologií respondenty
- zjištění, zda respondenti znají význam pojmu kyberšikana a jestli se s ní přímo setkali
- v závěru dotazníku jsou vypsána tvrzení (10 tvrzení), ke kterým se mají respondenti vyjádřit

Dotazník je anonymní, aby byli respondenti ochotni otázky zodpovědět a dotazníky odevzdat. Přesné znění dotazníků je v příloze č. 1 (na stránce 53-59).

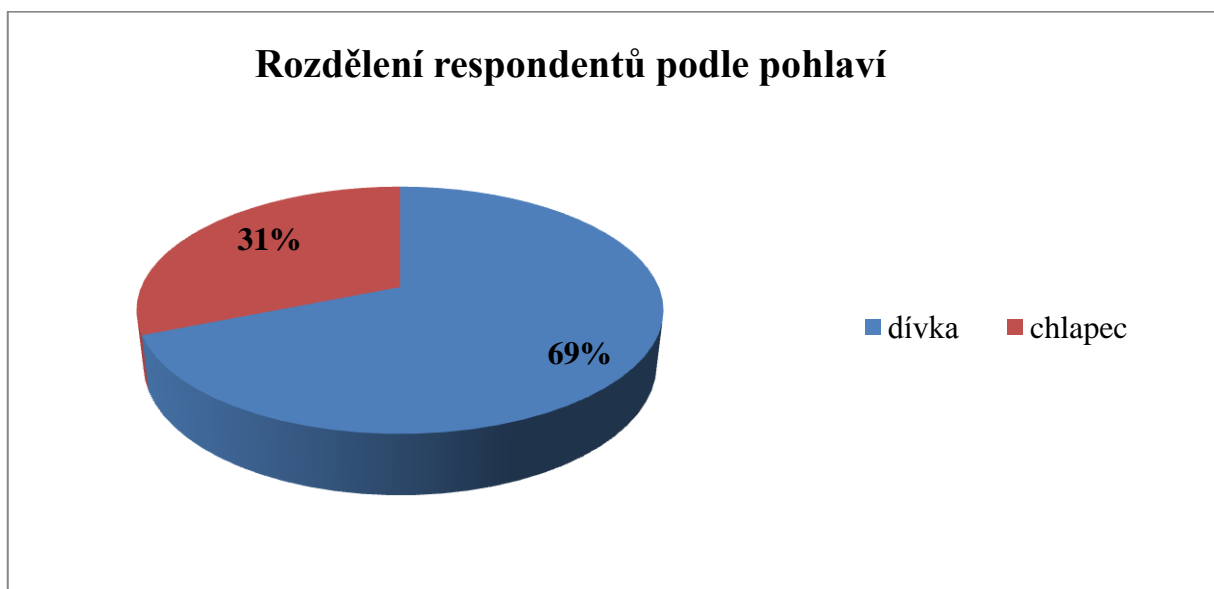
5.3 Dosažené výsledky dotazníkového šetření

Celkově bylo mezi respondenty rozdáno 60 dotazníků, z tohoto množství byla návratnost cca 75 %, což činí 45 kusů dotazníků. Neodevzdání 15 kusů dotazníků, mohlo být dle mého názoru zapříčiněno například těmito činiteli:

- Neznalost zadaného tématu, v tomto případě se jedna o respondenty mladšího věku, kteří na internetu netráví tolik času a nenavštěvují mnoho webových stránek, kde by se s tímto problémem setkali.
- Několika z oslovených přišlo „hloupé“, ba dokonce trapné, že by měli vyplnit „nějaký“ dotazník, se kterým nemají nic společného. Zkrátka pokud něco nemusí dělat, tak to dělat nebudou.
- Někteří respondenti se nechtěli k danému tématu vyjadřovat. Je zde možnost, že se již s touto situací setkali, ale nechtěli se k této nepříjemné záležitosti znovu vracet, natož se vůbec vyjadřovat k jednotlivým otázkám.
- Ostatní jednoduše neměli čas a ani se na dotazník nepodívali.

Nejprve jsem respondenty rozdělila podle pohlaví.

Graf 1: Rozdělení respondentů podle pohlaví

Pramen: vlastní schéma

Graf č. 1 poukazuje na to, že dotazník vyplnily z větší části (69%) dívky. S největší pravděpodobností se tento výsledek odvíjí od toho, že dívky byly v této záležitosti sdílnější

než chlapci a podělily se o své zkušenosti v této oblasti bez jakýchkoli výhrad. Chlapci byli spíše stydlivější a nechtěli se o své zkušenosti podělit.

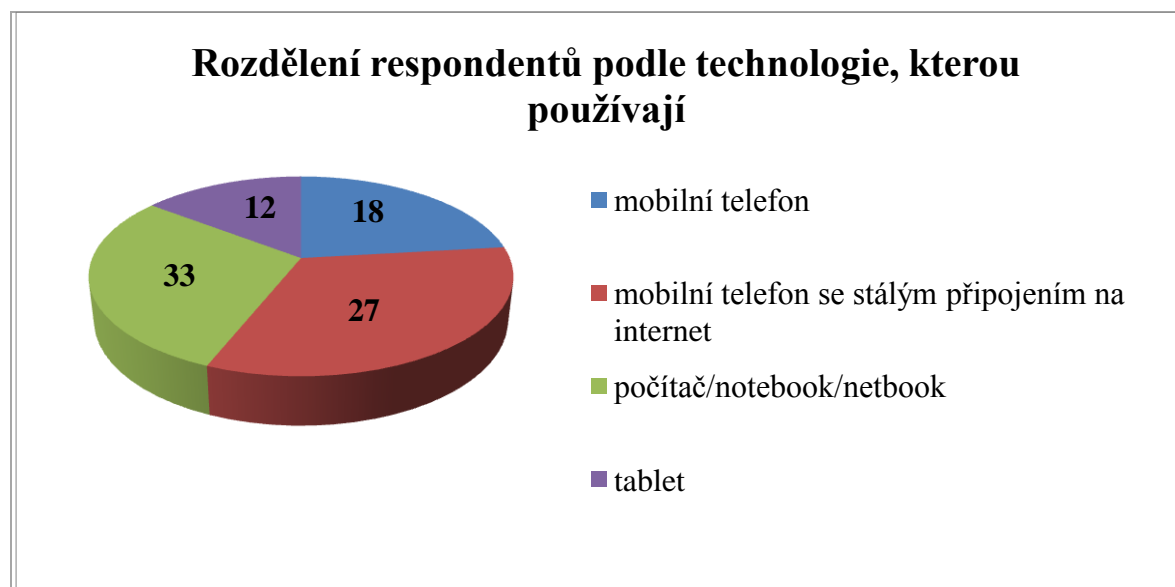
Tabulka 1: Rozdělení respondentů podle věku

stáří	dívky	%	Chlapci	%
14 a méně	6	19,35	3	21,43
15	4	12,90	1	7,14
16	2	6,45	3	21,43
17	4	12,9	3	21,43
18 a více	15	48,39	4	28,57
Celkem	31	100	14	100

Pramen: vlastní výpočet

Z výše uvedené tabulky č. 1 vyplývá, že více byly sdílnější osoby starší 18 let. Teenageři ve věku 15 až 17 let byli méně otevření. Zřejmě mohlo být pro ně téma nezajímavé a nechtěli dotazník vyplnit.

Graf 2: Rozdělení respondentů podle technologie, kterou používají

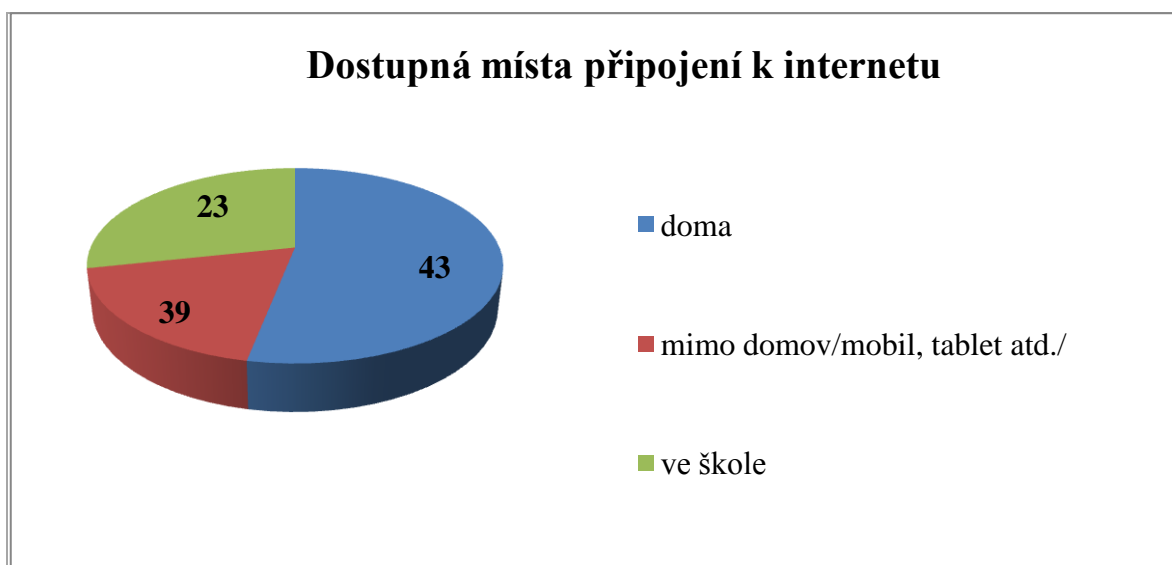
Pramen: vlastní schéma

Z grafu č. 2 vyplývá, že z větší části (zaznačeno 27 krát) využívají respondenti mobilní telefon se stálým připojením k internetu. Z toho lze vyvodit, že se lidé v dnešní době bez

nových médií neobejdou. Chtějí mít přehled o svých e-mailech a o všem, co se děje okamžitě, ať jsou kdekoliv. Tímto se také zvyšuje šance agresorů vykonávat kyberšikanu.

Rovněž bylo zaznamenáno, že respondenti využívají počítač/notebook/netbook (zaznamenáno 33 krát). V dnešní době mnoho podniků (kavárny, restaurace, hotely, veřejná místa) poskytuje připojení k internetu ZDARMA pomocí wifi routeru, proto si lidé mohou vzít notebook s sebou a využívají tak internet kdekoliv je to možné.

Graf 3: Dostupná místa připojení k internetu

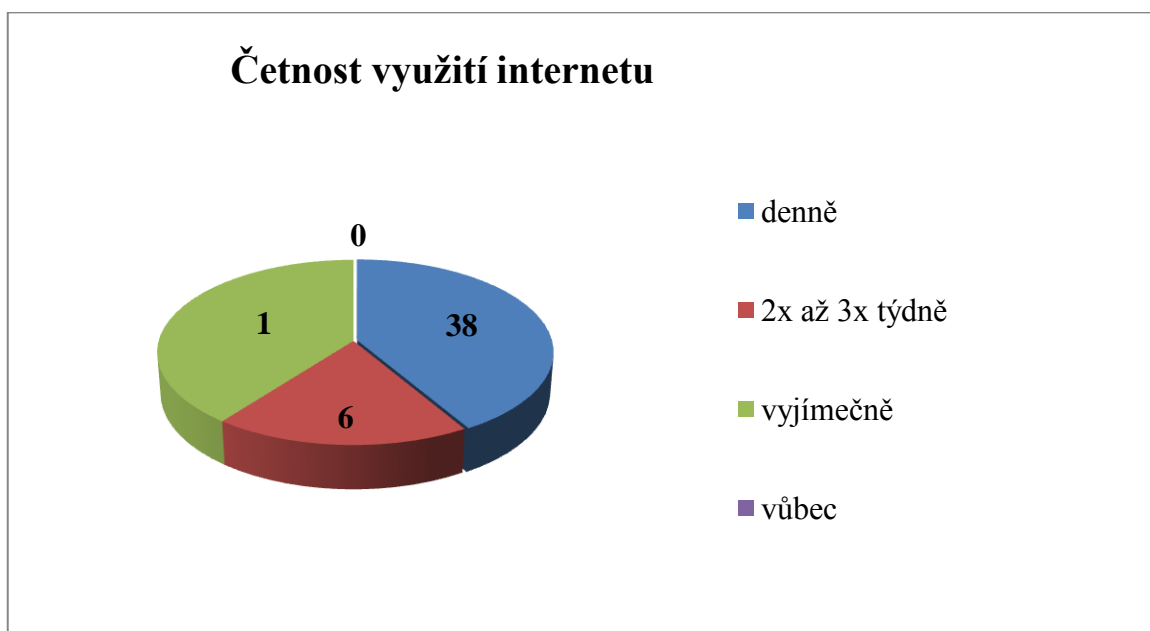

Pramen: vlastní schéma

Výše uvedený graf č. 3 znázorňuje, že skoro všichni - tzn. 43 osob ze 45 osob - využívají internet ze svého domova. Dále je z grafu zřetelné, že respondenti mohou internet navštěvovat mimo domov – tzn. ve škole (23 respondentů), popřípadě ve svém mobilním telefonu (toto již bylo popsáno v předchozím grafu č. 2)

Z toho vyplývá, že hodně lidí tráví opravdu mnoho času na internetu. V tomto vzorku respondentů se může kyberšikana z největší pravděpodobností kdykoliv objevit.

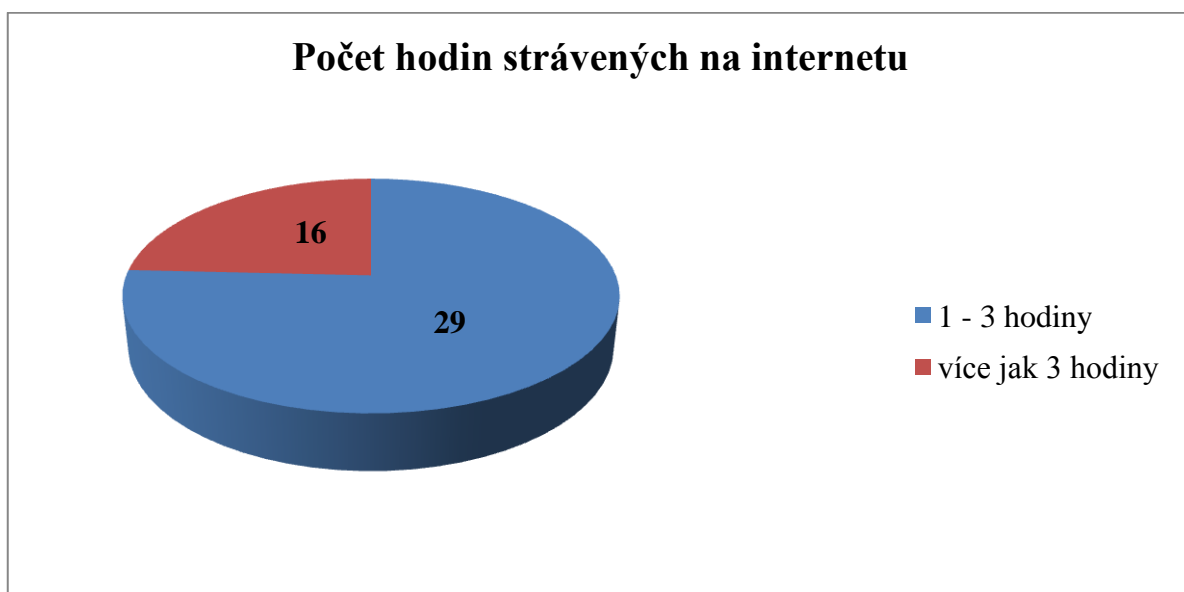
Graf 4: Četnost využití internetu

Pramen: vlastní schéma

Graf č. 4 vypovídá o tom, že větší část /38/ respondentů využívá internet denně, zde se jedná převážně o osoby starší 15 let, kteří nemají problém se k internetu dostat. Výjimečně využívá internet pouze 1 osoba, a to mladší 14 let. 2x až 3x týdně využívá internet 6 osob – z toho pět mladších 14 let. Důvodem může být to, že nemají doma od rodičů povoleno, aby se zdržovali často na internetu.

Graf 5: Počet hodin strávených na internetu

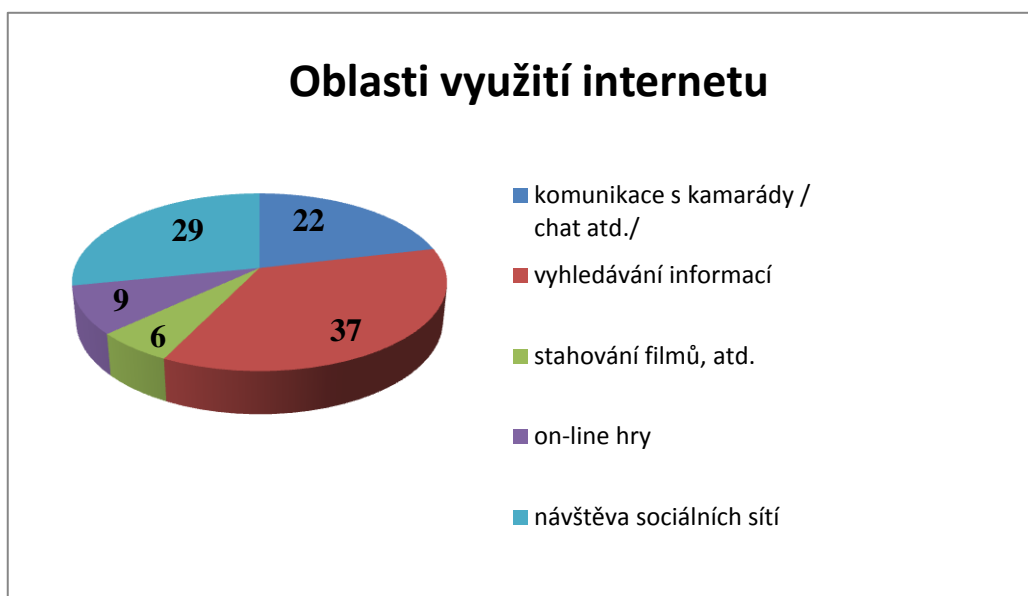

Pramen: vlastní schéma

Graf č. 5 poukazuje na to, že v každém jednotlivém případě návštěvy internetu na něm 29 osob z celkového množství respondentů (45 osob) stráví alespoň 1 – 3 hodiny. 16 osob tam pak stráví víc jak 3 hodiny. U této skupiny lidí je větší pravděpodobnost, že si je agresor na sociálních sítích vyhledá a „zaútočí“ na ně.

Dle mého názoru jsou lidé na internetu skoro „nonstop“, což je až nezdravé. Je to způsobeno současnou dobou. V rámci pracovního nasazení si lidé nemohou nechat nic ujít, a tak si nechávají do svých mobilních přístrojů nainstalovat aplikace, aby ihned viděli příchozí e-maily, nové zprávy atd. Teenegři jsou na tom podobně. Rozdíl je v tom, že nečekají na pracovní e-maily nebo zprávy, ale na nové blogy (nové informace nebo fotografie). Internet je pro ně spojka se „světem“.

Graf 6: Oblasti využití internetu

Pramen: vlastní schéma

Z grafu č. 6 je zřetelně vidět, že 37 krát byla označena odpověď, že internet navštěvují z důvodu vyhledávání potřebných informací. V této oblasti využívání internetu se zřejmě s kyberšikanou setkat nelze.

Další poměrná část – 29 osob, využívá internet k návštěvě sociálních sítí, kde je větší pravděpodobnost setkat se s šikanou. Šikana se rovněž může projevit při chatu s kamarády – zde bylo označeno 22 osobami. Nejméně bylo označeno využívání internetu pro stahování filmů a on-line hry.

Tabulka 2: Využívání internetu ve škole

	dívky	%	chlapci	%
ANO	17	54,84	10	71,43
NE	14	45,16	4	28,57
Celkem	31	100	14	100

Pramen: vlastní výpočet

V tabulce č. 2 je uvedeno, že 17 dívek a 10 chlapců využívají internet ve škole.

Tabulka 3: Zjištění, zda-li respondent ví, co je to kyberšikana

	dívky	%	chlapci	%
ANO	20	64,52	7	50
NE	10	32,26	6	42,86
Nejsem si jist/á	1	3,22	1	7,14
Celkem	31	100	14	100

Pramen: vlastní výpočet

U dívek 64,52 % bylo prokázáno, že vědí, co to je kyberšikana. U chlapců to vědělo 50 % respondentů.

Na tuto otázku navazuje další otázka, ve které měli respondenti zaškrtnout význam kyberšikany.

Graf 7: Zjištění, zda-li respondenti znají význam pojmu kyberšikana

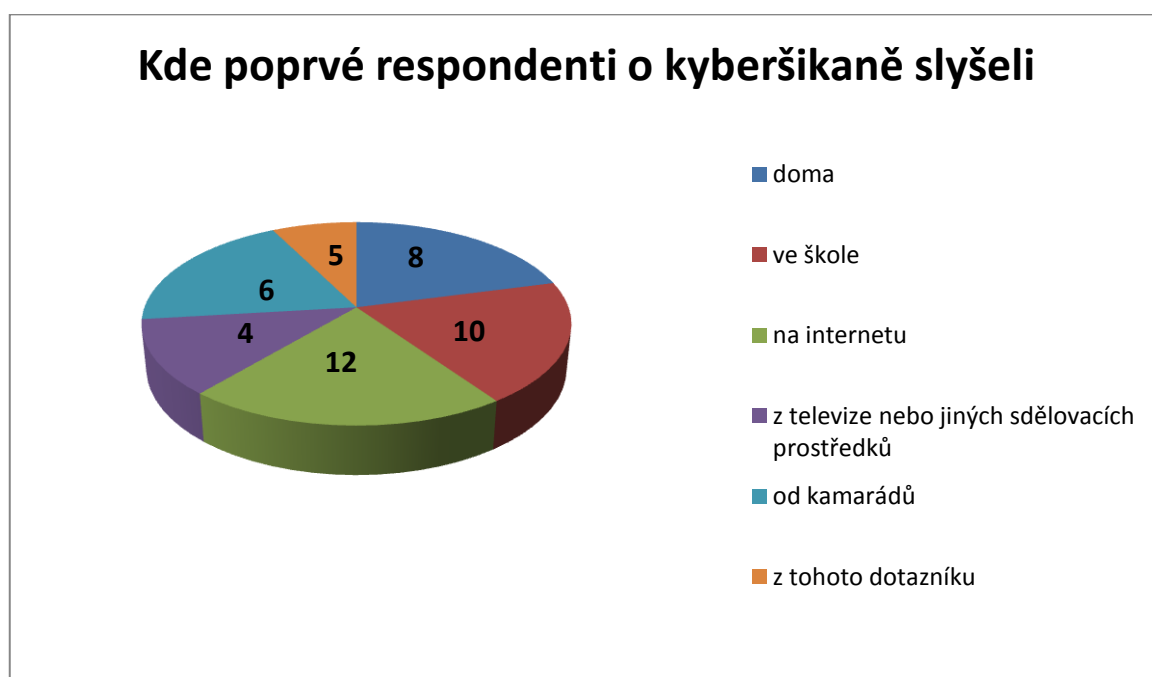

Pramen: vlastní schéma

Význam kyberšikany byl správně zodpovězený v 18 případech – „*agresor pomocí nových médií a technologií úmyslně a nepřátelsky ubližuje druhému žákovi*“. 11 respondentů zaznačilo odpověď – „*jeden žák nebo skupina žáků zesměšňuje oběť před ostatními*“. Jde sice o příklad šikany, ale nejedná se přímo o kyberšikanu. Tuto odpověď respondenti označili zřejmě proto, že v ní nebylo uvedeno, že se jedná o fyzické napadání. Předpokládali, že když jedna osoba ohrožuje druhou osobu, jedná se o kyberšikanu. 15 dotázaných označilo odpověď „*nevím*“.

Špatnou odpověď, že se jedná o fyzické napadení, označila 1 osoba.

Graf 8: Kde poprvé respondenti o kyberšikaně slyšeli

Pramen: vlastní schéma

Z výše uvedeného grafu je zřejmé, že se o kyberšikaně moc nemluví a neinformuje. Nejvíce byla zaznamenána mladšími respondenty odpověď, že se o kyberšikaně dozvěděli z internetu – a to 12 krát. Ostatních 33 osob se o této šikaně dozvědělo ve škole, z televize, doma nebo z tohoto dotazníku.

Tabulka 4: Osobní setkání s kyberšikanou

	dívky	%	chlapci	%
ANO	0	0	0	0
NE	0	0	0	0
Celkem	31	100	14	100

Pramen: vlastní výpočet

Z tabulky č. 4 vyplývá, že žádný respondent se osobně s kyberšikanou nesetkal.

Tabulka 5: Kamarád jako oběť kyberšikany

	dívky	%	chlapeč	%
ANO	0	0	0	0
NE	0	0	0	0
Celkem	31	100	14	100

Pramen: vlastní výpočet

Z tabulky č. 5 vyplývá, že žádný respondent nemá žádného kamaráda, který byl obětí kyberšikany.

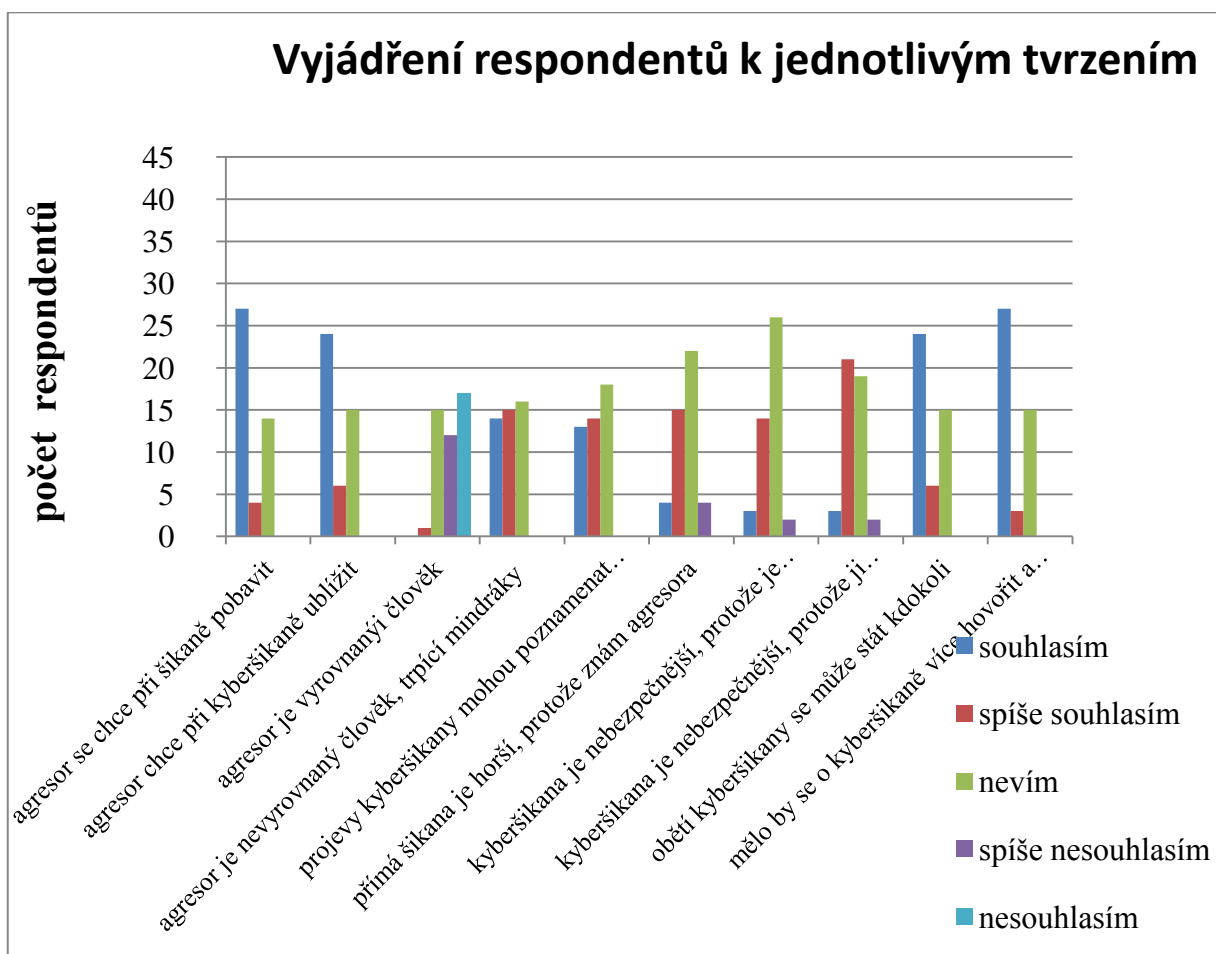
Tabulka 6: Zjištění, zda respondenti znají nějaký projekt, kde hledat pomoc

	dívky	%	chlapeč	%
ANO	0	0	0	0
NE	0	0	0	0
Celkem	31	100	14	100

Pramen: vlastní výpočet

Z tabulky č. 6 vyplývá, že se o kyberšikaně zdaleka nemluví tak, jak by se o tomto tématu mluvit mělo, většinou je to tehdy, když se aktuálně něco stane. Ale to už je dle mého názoru pozdě. Tento problém by se měl probírat již na školách, popřípadě v médiích (TV, rozhlasové stanice, internet).

Graf 9 : Vyjádření respondentů k jednotlivým tvrzením

Pramen: vlastní schéma

V grafu č. 11 je uvedeno 10 tvrzení, ke kterým se měli respondenti vyjádřit. Respondenti rozhodně souhlasili s tím, že se chce agresor při šikaně pobavit a rovněž chce oběti ublížit. Respondenti souhlasili s tím, že oběti kyberšikany se může stát kdokoli a že by se mělo o kyberšikaně více hovořit a informovat děti.

Spíše souhlasili s tím, že je kyberšikana nebezpečnější, protože ji může sledovat více lidí na internetu.

Dále respondenti nevěděli, jestli je kyberšikana nebezpečnější, když je anonymní, nebo jestli je přímá šikana horší, protože je znám agresor a zda projevy kyberšikany mohou poškodit psychiku oběti.

Rozhodně nesouhlasili s tvrzením, že je agresor vyrovnaný člověk.

5.4 Shrnutí dosažených výsledků

V praktické části jsem použila otevřené a uzavřené otázky. Soustředila jsem se při oslovování hlavně na mladé lidi, protože si myslím, že právě oni jsou ve větším ohrožení, než dospělí – i když to nemusí být pravidlem.

Z dotazníkového šetření vyplynuly tyto výsledky:

- Celkově bylo mezi respondenty rozdáno 60 dotazníků.
- Odevzdáno bylo 75 %, což činí 45 dotazníků.
- Dotazníky neodevzdalo 15 oslovených, to je 25%.
- Z celkového počtu dotazovaných se šetření zúčastnilo více dívek – 69%.
- Sdílnější byly osoby starší 18 let.
- Mladší respondenti byli méně sdílní.
- 27 dotazovaných využívá mobilní telefon se stálým připojením k internetu.
- 100% respondentů využívá počítače, notebook, netbook nebo tablet.
- 43 osob využívá internet doma, 39 mimo domov, 23 dotazovaných i ve škole.
- Většina respondentů využívá internet denně.
- 29 osob tráví po každém jednotlivém připojení na internetu 1 – 3 hodiny a 16 dotazovaných víc jak 3 hodiny.
- 37 dotazovaných navštěvuje internet z důvodu vyhledávání informací, 29 osob jej využívá k návštěvě sociálních sítí, 22 osob ke komunikaci s kamarády, 9 z nich k on-line hrám a 6 ke stahování filmů.
- Co je kyberšikana ví 64,52% dotazovaných dívek a 50% dotazovaných chlapců.
- Přesný význam kyberšikany označilo 18 respondentů, 11 z dotazovaných si vybralo odpověď odpovídající popisu šikany.
- Nejvíce dotazovaných, a to 12, se dozvědělo o kyberšikaně z internetu
- 28 osob se o kyberšikaně dozvědělo ve škole, z televize, od kamarádů, nebo doma.
- 5 osob se dozvědělo o kyberšikaně z dotazníků.
- Žádný respondent se osobně se kyberšikanou nesetkal.
- Žádný respondent nemá kamaráda, který se stal obětí kyberšikany.
- Konkrétní projekty, které se kyberšikanou zabývají, žádní z oslovených neznali.

Respondenti rozhodně souhlasili s tím, že se chce agresor při kyberšikaně pobavit, oběti ublížit a že obětí kyberšikany se může stát kdokoliv. Internet je podle dotazovaných nebezpečnější, protože může agresí sledovat více lidí.

Dospěla jsem k tomu, že ohledně tématu kyberšikana byly sdílnější dívky a podělily se o své zkušenosti. Chlapci byli ohledně této problematiky uzavřenější a stydlivější. Otevřenější byli dotazovaní starší 18 let.

Z konkrétních čísel lze vyvodit, že lidé hojně využívají moderních technologií a v dnešní době se bez nových médií neobejdou. Chtějí mít přehled o svých e-mailech a o všem, co se děje, ať jsou kdekoliv (doma, v práci, ve škole, v kavárně, na cestách), a právě nové technologie jim umožňují možnost připojení k internetu v podstatě kdekoliv. Z toho vyplývá, že opravdu hodně lidí tráví mnoho času na internetu. Tímto se šance agresorů vykonávat kyberšikanu zvyšuje.

V podstatě všichni oslovení využívají služby na internetu denně, a to i několik hodin. Internet je pro ně spojka se „světem“ – s kamarády, ale zároveň i důležitým pomocníkem při vyhledávání potřebných informací.

Povědomí o kyberšikaně bylo větší u dívek, než chlapců. Ačkoliv uvedlo cca 60% dotazovaných, že vědí, co je kyberšikana, správný význam pojmu označilo pouze 40% osob. 24% respondentů pak zatklo pojem popisující šikanu.

Z šetření vyplynulo, že obecná informovanost o kyberšikaně je nízká a že chybí podpora hlavně ze strany rodičů a školy.

Respondenti nemají osobní zkušenost s kyberšikanou. Ani v jejich blízkém okolí se nikdo s kyberšikanou nesetkal.

Získané údaje nejsou validní a nelze je vztahovat na širší populaci, jelikož forma šetření byla realizována v úzkém okruhu respondentů.

Závěr

Nelze s přesností datovat první projevy kyberšikany. Tradiční šikana je ale známá již několik století, jakožto způsob projevu moci jednoho jedince nad druhým. Kyberšikanu lze charakterizovat různými definicemi. Jednou z těch jednoduchých může být, že se jedná o šikanování oběti pomocí nových technologií a mobilních operátorů. Naléhavost tohoto problému dokazuje množství tragedií. Následky, které z těchto interakcí mezi agresorem a obětí vyplývají, jsou často velmi závažné. V neřešených případech může vyvrcholit až sebevraždou oběti.

Kyberšikana je záludný a rafinovaný způsob agrese, který ve velké míře postihuje děti. Je to problematika velmi vážná a trůfám si tvrdit, že se pomalu stává fenoménem dnešní doby. Pro současnou generaci představují média a internet běžnou, nepostradatelnou součást života. Jsme každodenními uživateli tohoto virtuálního prostředí a málokdo si uvědomuje, co vše špatného internet může skrývat. Rozvoj ale nelze zastavit. Žijeme ve světě moderních technologií, a proto díky anonymitě, kterou internet nabízí, jsou možnosti agresorů opravdu alarmující. Dostupnost a anonymita internetového prostředí umožňuje stále většímu množství jedinců se do kyberšikany zapojit, a tím je jejich útokům vystaven větší počet obětí.

I když se dnes kyberšikaně – respektive také prevenci – věnuje čím dál tím víc projektů a organizací, není z mého pohledu prezentována na dostačující úrovni. Pokud toto téma (kyberšikana) člověk vyloženě nevyhledává, málokdy se s ním setká. Osobně zaslechnu čas od času o kyberšikaně zmínky v televizních zprávách, většinou se ale již jedná o konkrétní případy, a to je špatně. Z dotazníku vyplynulo, že žádný z oslovených respondentů nevěděl o žádném projektu, který nabízí pomoc postiženým. Na základě získaných informací z dotazníku jsem usoudila, že velké množství osob se pohybuje na internetu. V dnešní době platí - kdo nemá internet, jako by nebyl. Internet je velkým prostředníkem pro komunikaci a také ohnisko pro výskyt kyberšikany. Všem lidem bych doporučila nezveřejňovat své osobní údaje nikde, kde to není nutné.

Tyto nedostatky by mohly být eliminovány zvýšením informovanosti široké veřejnosti. Stěžejní je prevence, tudíž informovanost. A to by měl být hlavní úkol rodičů a školy. Bohužel si ve školách často nevědí rady ani s běžnou šikanou. Kyberšikana, jelikož je těžko rozpoznatelná na chování lidí, se těžko odhaluje a řeší, pokud oběť nechce spolupracovat a nedá impuls k tomu, že pomoc potřebuje.

Mělo by se počítat s tím, že s rozvojem technologií se bude kyberšikana nejen rozšiřovat, ale že přibudou i její nové formy.

Často si s tímto problémem neví rady ani dospělí lidé, natož aby zvládly kyberšikanu bez podpory dětí. Zde ale vidím problém také v tom, že děti často chodí na počítač, následně na internet bez vědomí a svolení rodičů. Tím, že je internet, jak už jsem psala, běžnou součástí – možná spíš nutností – dnešního života, nemusí některým rodičům připadat závadné, že děti sedí u počítače, protože mohou mít pocit, že vyhledávají informace. Ale to nemusí být pravda. Bylo publikováno několik případů, kdy děti – závislé na on-line hrách – počkali, až půjdou rodiče spát, a pak celou noc hrály hry. Řešením nejsou u dětí ani zákazy, protože se děti můžou cítit odtržené od kolektivu. Celá situace si vyžaduje důslednost.

Především by měli rodiče dbát na to, aby měly děti i mimoškolní zájmy a netrávily svůj čas pouze doma a tudíž na internetu. Jakýkoliv jiný zájem, kroužek dětí obohacuje a zkracuje se tak čas, kdy mohou bez smyslu trávit čas „brouzdáním po internetu“. Mladší děti by měly mít stanovený režim, kdy a na jak dlouho mohou na internetu být. Rodiče by měli své menší potomky sledovat a kontrolovat, jaké stránky navštěvují. Měli by si uvědomit, že internet není „odkladiště dětí“, ale prostředek k získávání informací a slouží ke komunikaci s kamarády.

Rodiče by se měli s dětmi o potenciálních hrozbách bavit a vysvětlit, v čem kyberšikana spočívá a jak by se měly na internetu chovat, aby se případnému konfliktu s kyberagresory vyhnuly.

Rovněž by měla probíhat konzultace daného problému s mladistvým již na školách, aby byli obeznámeni s tím, že je může kyberšikana potkat na internetu, prostřednictvím telefonu atd. Lidé postižení touto šikanou by to měli určitě hlásit na policii, popřípadě by se děti neměly bát svěřit doma rodičům nebo kamarádům, aby na to nebyly samy. Když se napadené osoby nikomu nesvěří, samy tuto situaci těžko zvládají.

Doporučovala bych informace o tomto tématu vyvěšovat na sociální síť. Taktéž by tam měly být uvedeny kontakty na pracoviště, kam se obrátit, když už kyberšikana nastane. Popřípadě by tam mohl být uveden stručný návod, jak postupovat, jak se bránit.

I když už je ve světě i u nás kyberšikaně věnována pozornost, je to problém, který není dostatečně prozkoumán. V České republice nemáme zatím s případy kyberšikany tolik zkušeností, a proto předcházení (eliminace) tohoto problému v ČR zcela chybí. Jedná se o poměrně nový fenomén, který se bude postupem času s rychlým vývojem technologií prohlubovat a měla by se mu do budoucna věnovat velká pozornost.

Seznam příloh

Příloha č. 1 – Seznam tabulek

Tabulka 1: Rozdělení respondentů podle věku

Tabulka 2: Využívání internetu ve škole

Tabulka 3: Zjištění, zda-li respondent ví, co je to kyberšikana

Tabulka 4: Osobní setkání s kyberšikanou

Tabulka 5: Kamarád jako oběť kyberšikany

Tabulka 6: Zjištění, zda-li respondenti znají nějaký projekt, kde hledat pomoc

Příloha č. 2 – Seznam grafů

Graf 1: Rozdělení respondentů podle pohlaví

Graf 2: Rozdělení respondentů podle technologie, kterou používají

Graf 3: Dostupná místa připojení k internetu

Graf 4: Četnost využití internetu

Graf 5: Počet hodin strávených na internetu

Graf 6: Oblasti využití internetu

Graf 7: Zjištění zda-li respondenti znají význam pojmu kyberšikana

Graf 8: Kde poprvé respondenti o kyberšikaně slyšeli

Graf 9: Vyjádření respondentů k jednotlivým tvrzením

Příloha č. 3 – Dotazník

Dobrý den,

jsem studentkou Husitské teologické fakulty Univerzity Karlovy V Praze. Píši bakalářskou práci na téma kyberšikana, a proto jsem Vás chtěla poprosit o spolupráci.

Připravila jsem krátký dotazník a chtěla jsem Vás požádat o vyplnění. Dotazník je anonymní, takže nemusíte vyplňovat jméno. Pokud budete souhlasit, prosím, přečtěte si pozorně dotazník a zaškrtněte odpovědi.

Předem děkuji za Váš čas a spolupráci.

1. Pohlaví

- ☐ dívka
- ☐ chlapec

2. Věk

- ☐ 14 a méně
- ☐ 15
- ☐ 16
- ☐ 17
- ☐ 18 a více

3. Jaké komunikační technologie využíváš?

- ☐ mobilní telefon
- ☐ mobilní telefon se stálým připojením na internet
- ☐ počítač/notebook/netbook
- ☐ tablet

4. Kde všude máš připojení k internetu?

- ☐ doma
- ☐ mimo domov /mobilní telefon, tablet atd./
- ☐ ve škole

5. Jak často využíváš internet?

- denně
- 2x až 3x týdně
- výjimečně
- vůbec

6. Kolik hodin trávíš na internetu, pokud jsi připojen?

- 1 – 3 hodiny
- více jak 3 hodiny

7. Jak využíváš internet?

- komunikace s kamarády /chat atd./
- vyhledávání informací
- stahování filmů atd.
- on-line hry
- návštěva sociálních sítí

8. Využíváte internet ve škole?

- ano
- ne

9. Víš, co je kyberšikana?

- ano
- ne
- nejsem si jist/á

10. Kyberšikana je, když jeden žák, nebo skupinka žáků:

- fyzicky napadá druhého
- zesměšňuje ho před ostatními
- pomocí nových médií a technologií /např. mobilních telefonů nebo služeb na internetu/ úmyslně a nepřátelsky ubližuje druhému žákovi
- fyzicky napadá a zesměšňuje druhého žáka před ostatními
- nevím

11. Poprvé jsem o kyberšikaně slyšel/a:

- ☐ doma
- ☐ ve škole
- ☐ na internetu
- ☐ z televize nebo z jiných sdělovacích prostředků
- ☐ od kamarádů
- ☐ z tohoto dotazníku
- ☐ Jinde /kde/

12. Setkal/a jsi se s kyberšikanou ty osobně?

- ☐ ano
- ☐ ne

13. Byl obětí kyberšikany někdo z tvých kamarádů/známých?

- ☐ ano
- ☐ ne

14. Pokud ano (Ty nebo kamarád/ka), jakému chování z následujících možností útočníka jsi byl nebo Tvůj kamarád vystaven? (u každé možnosti vyber Ano nebo Ne)

☐ nabourání do Tvé pošty, profilu	ano	ne
☐ zneužití tvého účtu (e-mail, sociální sítě)	ano	ne
☐ zveřejnění ponižujících nebo zesměšňujících fotografií nebo videí	ano	ne
☐ výhrůžky, zastrašování, vydírání	ano	ne
☐ nadávky, urážení	ano	ne

15. Šikana probíhala na:

- ☐ e-mailu
- ☐ přes SMS
- ☐ ISQ, Skype
- ☐ sociálních sítí (Facebook, Twiter atd.)
- ☐ v chatovací místnosti
- ☐ webové stránky či blogu vytvořeným na Tvé jméno o Tobě
- ☐ při on-line počítačové hře

- jinde

.....

16. Jak dlouho šikana trvala?

- pouze jednou
- jeden nebo dva týdny
- měsíc
- půl roku
- rok
- několik let
- stále trvá

17. Zjistil/a jsi, kdo to byl (je) agresor?

- ano, byl (je) to někdo z rodiny
- ano, byl (je) to kamarád/ka
- ano, znám ho/ji od vidění
- ano, uveď (spolužák, spoluhráč ve sportu,...)
- ne, nezjistil/a

18. Svěřil/a bys se někomu? V případě zkušenosti s kyberšikanou, svěřil/a jsi se? Komu?

- rodičům
- sourozencům
- kamarádovi/ce
- učiteli/ce
- jinému (uveď)
- ne

19. Pokud máš, nebo jsi případně měl/a osobní zkušenost s kyberšikanou, jak jsi situaci řešil/a?

- svěřila/a jsem se rodičům
- svěřila/a jsme se ve škole
- ignoroval/a jsem zprávy či agresora
- kontaktoval/a jsem agresora a snažil/a jsem se s ním domluvit

- snažil/a jsem se agresorovi oplatit stejným způsobem
- založil/a jsem si jiný účet, či vyměnil/a sim kartu
- kontaktoval/a jsem administrátora či operátora, aby situaci řešil
- kontaktoval/a jsem někoho jiného (Policii, Linku bezpečí,...)
- někomu jsem se svěřil/a
- nějak jinak (uved')

.....

- nevím

20. Znáš některé projekty, kde hledat pomoc? Které bojují proti kyberšikaně?

- ano
- ne

Pokud ano, jaké? /vypiš, prosím/

.....

Zaškrtni jednu z vyznačených možností u následujících tvrzení.

Agresor se chce při šikaně pobavit.

☐	☐	☐	☐	☐
souhlasím	spíše souhlasím	nevím	spíše nesouhlasím	nesouhlasím

Agresor chce při kyberšikaně ublížit.

☐	☐	☐	☐	☐
souhlasím	spíše souhlasím	nevím	spíše nesouhlasím	nesouhlasím

Agresor je vyrovnaný člověk.

☐	☐	☐	☐	☐
souhlasím	spíše souhlasím	nevím	spíše nesouhlasím	nesouhlasím

Agresor je nevyrovnaný člověk, trpící „mindráky“ nebo jinými problémy.

☐	☐	☐	☐	☐
souhlasím	spíše souhlasím	nevím	spíše nesouhlasím	nesouhlasím

Projevy kyberšikany mohou poznamenat psychiku oběti na dlouho dobu.

☐	☐	☐	☐	☐
souhlasím	spíše souhlasím	nevím	spíše nesouhlasím	nesouhlasím

Přímá šikana je horší, protože znám agresora.

☐	☐	☐	☐	☐
souhlasím	spíše souhlasím	nevím	spíše nesouhlasím	nesouhlasím

Kyberšikana je nebezpečnější než tradiční šikana, protože je anonymní.

☐	☐	☐	☐	☐
souhlasím	spíše souhlasím	nevím	spíše nesouhlasím	nesouhlasím

Kyberšikana je nebezpečnější, protože na internetu může sledovat větší množství lidí.

☐	☐	☐	☐	☐
souhlasím	spíše souhlasím	nevím	spíše nesouhlasím	nesouhlasím

Oběti kyberšikany se může stát kdokoliv.

☐	☐	☐	☐	☐
souhlasím	spíše souhlasím	nevím	spíše nesouhlasím	nesouhlasím

Mělo by se o kyberšikaně více hovořit a informovat děti hned na školách.

☐	☐	☐	☐	☐
souhlasím	spíše souhlasím	nevím	spíše nesouhlasím	nesouhlasím

Příloha č. 4 – Seznam kontaktů organizací, zabývajících se problematikou kyberšikany

Bezpečně on-line www.bezpecne-online.cz

E-bezpečí www.e-bezpeci.cz

E-nebezpečí pro učitele www.e-nebezpeci.cz

Horká linka v rámci projektu Safer Internet.cz www.horkalinka.cz

Linka bezpečí – projekt Pomoc on-line.cz www.pomoconline.cz

Nebud' obětí! www.nebudobet.cz

NCBI - Národní centrum bezpečnějšího internetu www.ncbi.cz

Minimalizace šikany www.minimalizacesikany.cz

Safer Internet.cz www.saferinternet.cz

Seznam literatury

- ČERNÁ, A. a kol. *Kyberšikana: Průvodce novým fenoménem*. 1. vyd. Praha: Grada, 2013. ISBN 978-80-247-4577-0.
- HARTL, P., HARTLOVÁ, H. *Psychologický slovník*. 1. vyd. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-303-X.
- HULANOVÁ, L. *Internetová kriminalita páchaná na dětech: psychologie internetové oběti, pachatele a kriminality*. 1. vyd. Praha: Triton, 2012. ISBN 978-80-7387-545-9.
- KAVALÍR, A. (ed.), *Kyberšikana a její prevence: příručka pro učitele*. 1. vyd. Plzeň: Člověk v tísni, o.p.s., 2009. ISBN 978-80-86961-78-1.
- KOLÁŘ, M. *Bolest šikanování*. 2. vyd. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-014-3.
- KRČMÁŘOVÁ, B. a kol. *Děti a online rizika: sborník studií*. 1. vyd. Praha: Sdružení Linka bezpečí, 2012. ISBN 978-80-904920-2-8.
- KOPECKÝ, K., KREJČÍ, V. *Rizika virtuální komunikace: příručka pro učitele a rodiče*. 1. vyd. Olomouc: Net University, 2010. ISBN 978-254-7866-O.
- LAINOVÁ, M. a kol. *Děti a jejich problémy II: sborník studií*. 1. vyd. Praha: Sdružení Linka bezpečí, 2007, ISBN 978-80-254-1372-2.
- KREJČÍ, V. *Kyberšikana: kybernetická šikana*. Studie. Olomouc, 2010. ISBN 978-80-254-7791-5.
- ROGERS, V. *Kyberšikana: pracovní materiály pro učitele a žáky i studenty*. 1. vyd. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-984-2.
- ŘÍČAN, P. *Agresivita a šikana mezi dětmi: jak dát dětem ve škole pocit bezpečí*. 1. vyd. Praha: Portál, 1995. 95 s. ISBN 80-7178-049-9.
- ŘÍČAN, P., JANOŠOVÁ, P. *Jak na šikanu*. 1. vyd. Praha: Grada, 2010. ISBN 978-80-247-2991-6.
- VÁGNEROVÁ, K. a kol. *Minimalizace šikany: praktické rady pro rodiče*. 1. vyd. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-611-7.

Internetové zdroje

Metodický pokyn ministra školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikanování mezi žáky škol a školských zařízení [online]. [cit. 2014-6-17]. Dostupné z WWW: <http://www.msmt.cz/uploads/soubory/Tiskovy_odbor/Metodicky_pokyn_k_prevenci_a_rese_ni_sikanovani.pdf>.